

บทที่ ๔

เปรียบเทียบปรัชญาการเมืองของเพลโตกับแนวคิด

ทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ

การศึกษาปรัชญาการเมืองของเพลโต กับแนวคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ ในบทนี้ถือว่าเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการวิจัย เพราะเป็นการนำแนวคิดทางการเมืองของทั้งสองท่านมาศึกษาเปรียบเทียบ มีประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

๔.๑ แนวคิดทางการเมือง

๔.๑.๑ ประเด็นที่เหมือนกัน

ปรัชญาการเมืองของเพลโต กับเป็นแนวคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ มีแนวคิดทางการเมืองที่เหมือนกัน คือสังคมที่ดีงาม แนวคิดทางการเมืองของทั้งสองท่าน มีลักษณะเป็นระบบบูรณาการที่ทำให้มนุษย์ดำเนินชีวิตสอดคล้องกับสิ่งรอบตัว คือ มนุษย์ ธรรมชาติและสังคมที่จะต้องอยู่อย่างพึ่งพาอาศัยและเกื้อกูลกัน เพลโตมีฐานความคิดที่ได้รับจากโสกราตีสที่แสวงหาระเบียบทางสังคมที่ดีที่สุดเป็นสากลนั้นเป็นอย่างไร โดยเห็นว่าเป้าหมายสูงสุดของชีวิตทางการเมืองคือคุณธรรม ชีวิตที่สมบูรณ์ได้จะต้องอยู่ในสังคมที่สมบูรณ์ คือความยุติธรรมในรัฐ เพลโตมีทัศนะที่เชื่อว่า ความยุติธรรมคือการทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายโดยไม่ก้าวก่ายหน้าที่กัน ด้วยการแบ่งหน้าที่ตามความสามารถพลเมืองในสังคมตามระดับจิตวิญญาณตามความสามารถของตนที่เหมาะสมเท่านั้น^๑ เพราะพลเมืองปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายอย่างดีที่สุดแล้ว ความยุติธรรมที่สมบูรณ์ (Perfect Justice) จะเกิดขึ้นในรัฐเอง

ความยุติธรรม (Justice) ตามทัศนะของเพลโตไม่ได้หมายถึง ความยุติธรรมตามลักษณะของ กฎหมาย (Legal Sense) ความยุติธรรมของเพลโตไม่ได้กล่าวถึงสิทธิ (Right) ของ

^๑ สุขุม นวลสกุล, ทฤษฎีการเมืองสมัยโบราณและสมัยกลาง, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๕), หน้า ๓๖.

ปัจเจกชน หรือศาลสถิตยุติธรรม (Law Court) แต่ความยุติธรรมตามทัศนะของเพลโตเป็นหลักการ (Principle) ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้คู่แค้นบังคับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกลุ่มหรือชนชั้นต่างๆ^๒ เพราะสังคมที่มีส่วนประกอบต่างๆ เปรียบเหมือนโครงสร้างของมนุษย์ (Structure of human nature)^๓ ลักษณะของสังคมอุดมคติตามทัศนะเพลโตจึงเป็นสังคมที่มีชีวิต (Organic)^๔ กล่าวคือ ต้องมีสภาพแวดล้อมที่ดี มนุษย์ในสังคมต้องมีการศึกษาที่ถูกต้องเพื่อพัฒนามนุษย์ และคัดเลือกมนุษย์ตามคุณสมบัติมาทำหน้าที่ต่างๆ ในสังคม การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างผู้ปกครองที่ดีที่สุด คือ ราชาปราชญ์ (Philosopher King) มาปกครองสังคม ซึ่งปัญญาและคุณธรรมของราชาปราชญ์จะทำให้สังคมอุดมคติเกิดขึ้นได้^๕

พุทธทาสภิกขุ มีฐานแนวคิดมาจากหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยพิจารณาธรรมชาติเป็นแกนของความคิด แล้วนำมาประยุกต์วิเคราะห์กับแนวคิดสังคมนิยมตะวันตก เพราะสภาพสังคมในยุคสมัยของพุทธทาสภิกขุนั้น เหตุการณ์สังคมการเมืองในประเทศไทยกำลังเปลี่ยนแปลง และมีปัญหาทางเลือกระหว่างสังคมนิยมกับเสรีประชาธิปไตยซึ่งท่านมองว่ามีข้อบกพร่องทั้งคู่ โดยนำเสนอธัมมิกสังคมนิยมเพื่อเป็นทางเลือกให้กับสังคมไทย เป็นสังคมตามแนวอุดมคติของท่าน บนหลักการที่ท่านมองการเมืองว่า เป็นการจัดให้สังคมอยู่เป็นสุขโดยไม่ต้องใช้ อาชญา และการ

^๒ ประสงค์ สุวรรณบุปผา, รัฐปรัชญาแนวคิดตะวันออก-ตะวันตก, (กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พรินต์ติ้ง เฮาส์, ๒๕๔๑), หน้า ๔๓.

^๓ นาวาอากาศเอก นพรัตน์พงษ์ พิธิชโลธร, “ปรัชญาและความคิดทางการเมือง เพลโต และคาร์ล มาร์กซ์ กับสังคมสมัยใหม่เชิงวิพากษ์”, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๕๓) (อัคราณา).

^๔ พระสมปอง มนต์ชาโต (วงษ์สะอาด), “การศึกษาเปรียบเทียบเกณฑ์ตัดสินความดีในปรัชญาของเพลโตกับพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๕.

^๕ พระชากร ชยากโร (พูลสวัสดิ์), “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องสังคมอุดมคติในทัศนะของพระพุทธมกุฎาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕๘.

บริหารจัดการความเป็นอยู่ของคนมากๆ ให้หมดปัญหา^๖ โดยใช้ศีลธรรมเป็นรากฐาน
 ธรรมชาติของการเมืองคือการทำหน้าที่ ที่สอดคล้องกฎของธรรมชาติ^๗ พุทธทาสภิกขุเห็นว่า
 สังคมที่ดีจะเกิดขึ้นได้ มนุษย์ต้องถือธรรมเป็นใหญ่ โดยมองเพื่อนมนุษย์ในสังคม คือเพื่อนร่วมเกิด
 แก่ เจ็บและตาย ต้องมีความเมตตากรุณา และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ไม่มีการกอบโกยกักตุนส่วนเกิน
 โดยใช้กระบวนการตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

ดังนั้น แนวคิดทางการเมืองของเพลโตและพุทธทาสภิกขุ มีจุดหมายทางการเมืองที่
 เหมือนกันคือ สังคมที่ดีงาม ใช้คุณธรรมและศีลธรรมเป็นตัวกำหนดคุณค่าของคนในสังคม เพลโต
 เห็นว่า ความยุติธรรมในสังคมเกิดจากการแบ่งหน้าที่กันทำงานตามความเหมาะสม โดยมี
 ผลประโยชน์ของรัฐเป็นประเด็นสำคัญ สอดคล้องกับแนวคิดของพุทธทาสภิกขุที่เชื่อว่าสังคมต้อง
 ศีลธรรมเป็นรากฐานของสังคม และใช้ชีวิตที่สอดคล้องสมดุลกับธรรมชาติและอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์
 ตามธรรมชาติ

๔.๑.๒ ประเด็นที่แตกต่างกัน

เพลโตกำหนดคุณค่าทางจิตวิญญาณของพลเมืองในสังคม ด้วยวิธีการวิเคราะห์จิตใจของ
 มนุษย์ เมื่อรู้ว่าธรรมชาติของมนุษย์เป็นอย่างไรแล้ว ก็จะกำหนดว่าอย่างใดอย่างใดเลย ควรจะ
 ประพฤติปฏิบัติอย่างไร และควบคุมสิ่งใด ธรรมชาติของมนุษย์ทำตามกิเลสตัณหา จึงจำเป็นต้อง
 ควบคุมกิเลสตัณหา เพื่อสนับสนุนการมีชีวิตที่ดีร่วมกันของคนในสังคม ส่วนพุทธทาสภิกขุเห็นว่า
 ศาสนากับการเมืองมีความสัมพันธ์กัน และการเมืองที่ถูกต้องเป็นการเมืองที่ปฏิบัติตามหลักศาสนา
 หรือตามศีลธรรม เพราะศีลธรรมซึ่งเป็นคุณสมบัติทางจิตใจของมนุษย์ เป็นเหตุเกิดแห่งความดี
 และความสุกซึ่มมนุษย์ได้รับ ชำระล้างมลทินภายในจิตใจ และเป็นการทำลายล้างความชั่วหรือ
 กิเลสตัณหา แนวคิดทางการเมืองของเพลโตมีลักษณะที่ไม่เปลี่ยนแปลงและตายตัว กล่าวคือ
 จริยธรรมของและกฎเกณฑ์ของรัฐที่เกิดขึ้นจากการวิเคราะห์อุปมาน (Deductive) หรือวิธีวิภาษ

^๖ พุทธทาสภิกขุ, สังคมนิยมตามหลักพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : การพิมพ์พระนคร, ๒๕๑๘), หน้า ๕๕.

^๗ พุทธทาสภิกขุ, การเมืองคือธรรมะ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อรุณวิทยา, ๒๕๓๑), หน้า

(Dialectic) เป็นวิธีการโต้แย้งด้วยเหตุผล^๔ เพราะวิเคราะห์ธรรมชาติของมนุษย์ผิด คำที่กำหนดขึ้นจะผิดตามไปด้วย เช่นเมื่อคนทำตามค้นหา และกำหนดว่าค้นหาเป็นสิ่งที่ต้องควบคุม การควบคุมในสังคมแบบนี้จะเข้มงวด เพราะเริ่มต้นด้วยการตีค่าการกระทำของบุคคลในทางลบเสียก่อน ซึ่งทั้งที่จริงการกระทำนั้นอาจเกิดจากความไม่รู้ หรือความจำเป็นบังคับ คือเชื่อว่าเป็นเพราะค้นหาเสียก่อนแล้วเพราะเมื่อเพลโตกำหนดว่าเมื่อมนุษย์มีธรรมชาติอย่างไรก็จะกำหนดหน้าที่กำกับด้วยอย่างเด็ดขาดจากหน้าที่อื่น เช่นนักปราชญ์จะต้องฉลาดและชอบใช้เหตุผลเสมอซึ่งแท้ที่จริงแล้วนักปราชญ์อาจจะทั้งฉลาดและชอบซื้อเสียงกับความร่ำรวยด้วยก็เป็นได้

แนวคิดทางการเมืองของเพลโตจึงเป็นลักษณะของการควบคุมบังคับเพราะถือว่า โดยใช้เหตุผลจากการกำหนดองค์ประกอบของคนกับรัฐให้สอดคล้องกันโดยเป็นเพียงการนิยามขึ้นเองของเพลโต เพราะถ้าหากคนกับรัฐเป็นไปตามการกำหนดของเพลโต เป็นการบังคับให้มีความสุข แต่ความเป็นจริงอาจเป็นความทุกข์มากกว่าสุข เช่นนักปราชญ์มีสิทธิที่จะศึกษาระดับสูงๆ แต่ไม่มีสิทธิจะมีความสุขทางวัตถุ หรือเมื่อถูกกำหนดลงไปว่าเป็นคนชนชั้นใดแล้ว ก็ไม่มีโอกาสเปลี่ยนแปลงเลย คงต้องทำหน้าที่เดิมและได้สิทธิเดิมตลอดไป อุดมรัฐของเพลโตจึงเป็นรูปแบบสังคมแบบปิดที่มีรูปแบบจำกัดตายตัว แตกต่างจากแนวคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุที่เห็นว่า สังคมมนุษย์ควรดำรงอยู่อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติและเป็นไปตามกฎธรรมชาติ มนุษย์ในสังคมดำรงอยู่อย่างรู้เท่าทันกฎธรรมชาติและสอดคล้องสมดุลกับธรรมชาติ และมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน

เพราะฉะนั้น ด้วยพื้นฐานปรัชญาการเมืองของเพลโต ไม่ได้มีรากฐานมาจากโลกแห่งความเป็นจริง คือเกิดจากความเชื่อของตนที่ว่า ความจริงอาจค้นพบได้จากการแสวงหาสาระสำคัญของสิ่งต่างๆ ในลักษณะที่เป็นนามธรรมหรืออุดมคติ รัฐในอุดมคติของเขาจึงคิดขึ้นมาจากการใช้ความพยายามในการเข้าถึงภาพลักษณ์ของความเห็นในอุดมคติ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปมาน และวิภาษวิธีคือการโต้แย้งด้วยเหตุผล ซึ่งพิสูจน์ไม่ได้ ไม่ใช่ความรู้แบบวิทยาศาสตร์ถ่ายทอดกันได้เฉพาะในหมู่นักปราชญ์เท่านั้น การกำหนดคุณค่าของมนุษย์ตามทัศนะของเพลโต

^๔ ทินพันธุ์ นาคะตะ, นักคิดผู้ยิ่งใหญ่ของโลก ปรัชญาและทฤษฎีการเมือง, (กรุงเทพมหานคร : โครงการเอกสารและตำรา สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์ นิคม, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕.

จึงมีความเชื่อถือไม่ได้ ผู้ที่กำหนดให้อยู่ในชนชั้นและหน้าที่ไหน อยู่ในชนชั้นและหน้าที่นั้นตลอดไป อุดมรัฐของเพลโตจึงเป็นสังคมที่ตายตัว แตกต่างจากพุทธทาสภิกขุที่ต้องการให้คนในสังคมอยู่กันแบบสอดคล้องแบบธรรมชาติ เน้นการสอนให้มนุษย์รู้จักเสียสละแบ่งปัน และไม่ให้เกิดคุณส่วนเกินกิจกรรมในชีวิตประจำวันที่สอดคล้องเกื้อกูลกับธรรมชาติ การผลิตก็ไม่ทำลายความสมดุลของธรรมชาติ การบริโภคก็มุ่งบริโภคโดยรู้จักโดยความประมาณ

๔.๒ การปกครอง

๔.๒.๑ ประเด็นที่เหมือนกัน

การปกครองของเพลโตเชื่อว่า วิธีการปกครองที่ทรงความยุติธรรมสูงสุด คือ การแบ่งชนชั้นและหน้าที่ของพลเมือง ทำหน้าที่รับผิดชอบงานต่างๆ ตามหน้าที่ตามความเหมาะสมและตามสมรรถภาพ^๕ โดยที่ไม่ก้าวล่วงหน้าที่ของกันและกัน โดยมีผู้ปกครองที่เรียกว่าราชาปราชญ์ เพราะเมื่อคนแต่ละชนชั้นทำหน้าที่อย่างซื่อสัตย์และสมบูรณ์ เป็นได้ว่ารัฐอุดมคติจะเกิดขึ้นในโลก^๖ ส่งผลต่อการเกิดความยุติธรรมแก่สังคมตั้งแต่ระดับปัจเจกชนถึงระดับรัฐ และผลประโยชน์ของประชาชนโดยรวมได้^๗ เพลโตไม่เห็นด้วยที่จะให้ประชาชนทุกคนมาร่วมกันปกครอง เพราะมนุษย์ส่วนใหญ่ไม่มีความสามารถที่จะปกครองตนเองหรือปกครองผู้อื่นได้ เพราะคนส่วนใหญ่ตกอยู่ภายใต้วิชาและความเคยชิน การปกครองเป็นศิลปะจึงจำเป็นต้องได้ผู้เชี่ยวชาญและมีคุณธรรมมาปกครอง จึงเป็นการปกครองที่เที่ยงธรรม ราชาปราชญ์เท่านั้นเหมาะสมที่สุดในการทำหน้าที่ปกครองมนุษย์ เพราะราชาปราชญ์เปรียบเหมือนมันสมองของคนในสังคม^๘ ชนชั้นผู้พิทักษ์ ที่มีหน้าที่ป้องกันศัตรูจากภายนอกและพิทักษ์รักษาความสงบเรียบร้อยภายใน พร้อมทั้ง

^๕ ทินพันธุ์ นาคะตะ, นักคิดผู้ยิ่งใหญ่ของโลก : ปรัชญาและทฤษฎีการเมือง, หน้า ๒๖๗.

^๖ พระชยากร ชยากโร (พุลสวัสด์). “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องสังคมอุดมคติในทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)”, หน้า ๑๔.

^๗ ทินพันธุ์ นาคะตะ, นักคิดผู้ยิ่งใหญ่ของโลก : ปรัชญาและทฤษฎีการเมือง, หน้า ๒๖๘.

^๘ พระชยากร ชยากโร (พุลสวัสด์). “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องสังคมอุดมคติในทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)”, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๒.

กวดขันให้ประชาชนเคารพเชื่อฟังผู้ปกครอง และกิจการของรัฐด้วยกำลังใจอันเข้มแข็ง^{๑๓} ส่วนกิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นหน้าที่ของชนชั้นผู้ผลิต มีหน้าที่ผลิตสิ่งของจำเป็นสำหรับชีวิตและส่งเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่สังคม โดยที่ชนชั้นปกครองและชนชั้นผู้พิทักษ์ไม่มีหน้าที่ในทางเศรษฐกิจและทรัพย์สินส่วนตัว โดยที่ไม่มีหน้าที่ทางเศรษฐกิจ โดยที่ทุกฝ่ายจะต้องควบคุมตัวเองและยอมรับสภาพดังกล่าว^{๑๔}

เราอาจมองความยุติธรรมเท่าเทียมในสังคมเกี่ยวกับวิธีการปกครองที่เข้าใจว่าเกิดขึ้นแก่พลเมืองในทุกชนชั้นอย่างเป็นธรรมดาตามหน้าที่การงาน แต่แท้จริงในแนวทางการปฏิบัติปรัชญาการเมืองของเพลโตสร้างขึ้นก็เพื่อให้ความสำคัญ และแก้ปัญหาในกลุ่มผู้ปกครองเพียงชนชั้นเดียว มีลักษณะที่เป็นเผด็จการ เพราะถือว่าคนฉลาดจะต้องเป็นผู้นำและเป็นผู้ปกครอง ความรู้คือที่มาของอำนาจ คนโง่จะต้องเป็นผู้ตามและฝ่ายรับการปกครอง^{๑๕} อำนาจทางการเมืองปกครองตกอยู่กับคนกลุ่มเดียวคือชนชั้นปกครอง ซึ่งจากการเพลโตจะนำเสนอแนวทางออกเพื่อแก้ไขปัญหของสังคมการเมือง ทำได้เพียงหยุดยั้งแล้วกลับไปสู่การปกครองระบอบกษัตริย์แบบเดิม เพียงเพื่อสร้างเสถียรภาพและอำนาจของชนชั้นปกครองให้ดีขึ้น โดยให้การศึกษาที่เหมาะสมกับพวกเขา และบำรุงชาติพันธุ์ของชนชั้นปกครองขึ้นมาใหม่^{๑๖} การปกครองของเพลโตจึงเป็นสังคมเผด็จการที่อำนาจของกษัตริย์หรือราชาปราชญ์เท่านั้น เป็นผู้กำหนดความเป็นไปของสังคม ประชาชนไม่มีเสรีภาพนอกจากต้องเชื่อฟังราชาปราชญ์ โดยที่สมาชิกในสังคมต้องปฏิบัติหน้าที่ตามตำแหน่งของตนอย่างเคร่งครัด วิธีการปกครองของเพลโตจึงมีลักษณะที่เหมือนกันกับวิธีการปกครองตามทัศนะพุทธทาสภิกขุ กล่าวคือ ให้อำนาจในการปกครอง และการตัดสินใจแก่ผู้ปกครองที่มีธรรมแต่เพียงผู้เดียว เรียกว่าว่าธรรมราชา ซึ่งพุทธทาสภิกขุเชื่อว่าการให้ผู้ปกครองที่มีธรรมมาเป็นผู้ดำเนินการปกครองเพื่อให้ประชาชนมีธรรม ดีกว่าที่จะให้ประชาชนทั้งหมดมี

^{๑๓} สุขุม นวลสกุล, ทฤษฎีการเมืองสมัยโบราณ และสมัยกลาง, หน้า ๑๘.

^{๑๔} ทินพันธุ์ นาคะตะ, นักคิดผู้ยิ่งใหญ่ของโลก : ปรัชญาและทฤษฎีการเมือง, หน้า ๒๖๘.

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔.

^{๑๖} อ้างแล้ว, หน้า ๑๔.

ธรรม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือผู้ปกครองที่ดีย่อมจะทำให้ประชาชนผู้ได้ปกครองดีตามไปด้วย^{๑๗} ในธัมมสังคณนิยมของพุทธทาสภิกขุ ท่านให้ความสำคัญกับการปกครอง โดยวิธีการเผด็จการ เพื่อที่ทำการพัฒนาสังคมเป็นไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้น ผู้ปกครองจึงจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้ปกครองจะต้องมีธรรมเป็นเครื่องกำกับในการปกครอง

แนวคิดของพุทธทาสภิกขุ มีลักษณะเน้นในจุดมุ่งหมาย (Ends) ยิ่งกว่าวิธีการ (Means) จึงทำให้พุทธทาสภิกขุไม่ยึดติดกับวิธีการปกครองใดๆ เลย ในทางตรงกันข้าม หากสามารถตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายดังกล่าวของท่านได้แล้ว ท่านถือว่าใช้ได้หมด^{๑๘} ท่านจะคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของประโยชน์ที่ได้รับ และระบบการเมืองเพื่อประโยชน์สุขของใคร ด้วยความคิดที่มีลักษณะเช่นนี้ ที่จึงให้ความสำคัญกับวิธีการปกครองแบบเผด็จการโดยผู้ปกครองที่มีธรรมให้อำนาจแก่คนผู้เดียวตัดสินใจ เพราะท่านเชื่อว่า วิธีทำงานแบบเผด็จการสามารถทำอะไรได้รวดเร็ว ทำให้การเมืองมีประสิทธิภาพ ช่วยให้เกิดผลอย่างรวดเร็ว เพราะไม่ต้องเสียเวลาต้องผ่านขั้นตอนต่างๆ มากมาย^{๑๙} และยังเหมาะกับประชาชนที่ไม่มีธรรมอีกด้วย ซึ่งวิธีเผด็จการตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุไม่ได้หมายถึงการปกครองแบบทรราช (Tyranny) ที่เป็นการปกครองโดยบุคคลคนเดียว โดยการใช้อำนาจตามอำเภอใจเพื่อผลประโยชน์ของเขาเพียงคนเดียว^{๒๐} หรือเผด็จการเพื่อกลุ่มของตนเอง (อภิชนาธิปไตย หรือ Oligarchy) ท่านอธิบายลักษณะ “เผด็จการ” ๒ ความหมาย คือ ๑) ถ้าเป็นหลักปฏิบัติหรืออุดมคติ ในฐานะอุดมคติการเมืองนี้ มันใช้ไม่ได้ แต่ถ้าเป็นเพียงวิธีปฏิบัติงานดำเนินงานจะใช้ได้ คือทำให้เร็วว่าในการพัฒนาสังคมบ้านเมือง และ ๒) ถ้าสังคมเป็นการปกครองประชาธิปไตยเต็มที่แล้วเห็นว่า ปัญหาที่มันอัดอั้นอึดอัดชักช้าหนัก ก็มอบให้เผด็จการ ก็คือประชาธิปไตยเผด็จการ หรือประชาชนเผด็จการ อย่างนี้จะดีกว่า^{๒๑} เผด็จการ

^{๑๗} ชลธิ์ ยังตรง, “ความคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๑๑๐.

^{๑๘} อ้างแล้ว

^{๑๙} พุทธทาสภิกขุ, ธัมมสังคณนิยม, หน้า ๘๕.

^{๒๐} พระราชวรมณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๔), หน้า ๒๖๖.

^{๒๑} อรุณ เวชสุวรรณ, พุทธทาสในการเมือง ของ พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร, หน้า ๑๒๗ – ๑๒๘.

ในฐานะเป็นวิธีการในการปกครองของพุทธทาสภิกขุ^{๒๒} จึงไม่ใช่เผด็จการของชนชั้นกรรมาชีพ หรือเผด็จการของพรรคคอมมิวนิสต์ มิใช่เผด็จการเพื่อความมั่นคงของรัฐ แต่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง ผู้ปกครองที่มีธรรมเท่านั้นที่สามารถจะทราบได้ว่า อะไรคือสิ่งที่ดีสำหรับผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง และรู้ว่าควรจะทำอย่างไร เผด็จการตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุเป็นเพียงวิธีการของการทำงานหรือดำเนินงานเท่านั้น ถ้าเป็นเผด็จการแบบทรราชก็ใช้ไม่ได้ ถ้าเป็นวิธีเผด็จการที่ประกอบด้วยธรรมแล้วใช้ได้เต็มที่^{๒๓}

เพราะฉะนั้น แนวคิดเรื่องการปกครองของเพลโตมีลักษณะที่เหมือนกับพุทธทาสภิกขุในเรื่องของ การให้ความสำคัญกับผู้ปกครอง เพลโตเชื่อว่าราชาปราชญ์ เป็นหัวใจของการปกครองที่สำคัญสูงสุดในสังคม เป็นผู้ปกครองที่มีคุณธรรมและปัญญา เป็นมันสมองของสังคม และเป็นผู้กำหนดการดำเนินชีวิตของคนในสังคม พุทธทาสภิกขุเชื่อว่า ธรรมราชาเชื่อถือได้ว่าจะทำทุกอย่างเพื่อประโยชน์ของสังคม การอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดในการตัดสินใจ ทำให้สังคมพัฒนาได้เร็วขึ้น ประชาชนได้รับประโยชน์รวดเร็วขึ้น

๔.๒.๒ ประเด็นที่แตกต่างกัน

การปกครองตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุเป็นเพียงวิธีเผด็จการ ที่มีจุดหมายเป็นเพียงวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อความรวดเร็วในการพัฒนาสังคมการเมืองและประโยชน์ของประชาชนที่จะได้รับ ซึ่งแตกต่างอย่างชัดเจนกับทัศนะของ กล่าวคือ แนวคิดทางการเมืองของเพลโตถูกนำมาใช้สนับสนุนการมีอำนาจของคนในชนชั้นปกครองเพียงกลุ่มเดียวหรือชนชั้นผู้ปกครอง แนวทางการแก้ปัญหาของเพลโตมีลักษณะที่เป็นการให้ความสำคัญให้กับคนชนชั้นปกครองมากกว่า ที่จะแก้ปัญหารัฐ เพลโตกลับไปสู่การปกครองระบอบกษัตริย์เหมือนเดิม โดยการสร้างเสถียรภาพและอำนาจของชนชั้นปกครองให้ดีขึ้น และการมีจิตใจที่มุ่งมั่นที่จะปกครองให้เกิดขึ้นด้วย โดยให้การศึกษที่เหมาะสมกับพวกเขา บำรุงชาติพันธุ์ของชนชั้นปกครองขึ้นมาใหม่ สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวในชนชั้นผู้ปกครอง ด้วยการให้เป็นเจ้าของร่วมในทรัพย์สินทั้งในสตรีและเด็ก^{๒๔}

^{๒๒} ชลธิ์ ยังตรง, “ความคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ”, หน้า ๑๑๐.

^{๒๓} พุทธทาสภิกขุ, ธรรมิกสังคณนิคม, หน้า ๘๖.

^{๒๔} ทินพันธุ์ นาคะตะ, นักคิดผู้ยิ่งใหญ่ของโลก : ปรัชญาและทฤษฎีการเมือง, หน้า ๑๔.

พุทธทาสภิกขุมีแนวคิดที่ขัดแย้งกับเพลโตในประเด็นเรื่อง การแบ่งหน้าที่กันทำคือ ยุติธรรมและความเสมอภาคอย่างชัดเจน กล่าวคือ เพลโตซึ่งเชื่อว่า ความยุติธรรมและความเสมอภาคในสังคมเกิดจากการแบ่งชนชั้นและหน้าที่การทำงานของพลเมืองในรัฐ แต่พุทธทาสภิกขุเห็นว่า ความเสมอภาคตามหลักการของพระพุทธศาสนาที่เห็นว่าทุกคนเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บและตาย จะต้องมีหน้าที่ต่อสู้เพื่อความหลุดรอดจากความทุกข์ และมีหน้าที่ช่วยเหลือผู้อื่น ความจริงแรกเริ่มมนุษย์เกิดมามีความเท่าเทียมกัน แต่เมื่อมีการแบ่งงานกันทำ จึงเกิดมีการแบ่งชั้นวรรณะ เพราะเมื่อมองตามความเป็นจริงตามหลักการในทางพระพุทธศาสนา ทุกคนมีความเสมอภาค เพราะทุกคนเป็นเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บและตาย เมื่อทุกคนได้ทำอะไรงานไปก็ได้รับผลกระทบตามความเหมาะสมกับการกระทำโดยทั่วหน้า ไม่เลือกว่าเป็นใครมาจากไหน ถ้าการที่คนเราเกิดมาแตกต่างกันถือว่าเป็นความไม่เสมอภาค ความไม่เสมอภาคนี้เกิดมาจากผลกระทบของแต่ละบุคคลซึ่งสะท้อนให้เห็นการที่ทุกคนอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติเดียวกันโดยเท่าเทียมกัน ความเสมอภาคในทางพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ความเสมอภาคประการที่สำคัญที่สุดก็คือ ความเสมอภาคในการที่พัฒนาตนไปสู่ความหลุดพ้น^{๒๕} ความเสมอภาคในทางพระพุทธศาสนาจึงมีความหมายกว้าง และลึกซึ้งกว่าความเสมอภาคทางประชาธิปไตยหรือระบอบการเมืองใดๆ ที่คำนึงถึงเพียงในแง่กฎหมายที่ไม่ได้ก้าวไปถึงความจริงใดๆ หรือไม่ได้เป็นความเสมอภาคในทุกลักษณะ^{๒๖} การแบ่งชนชั้น และหน้าที่การงานเป็นปัญหาพื้นฐานของสังคมมนุษย์ เพราะทำให้เกิดทิฐิมานะ ยึดติดในงานของตน จึงทำเกิดระบบชนชั้นวรรณะ แนวคิดการปกครองของเพลโตเป็นการปกครองเผด็จการ ที่เป็นการแก้ปัญหามุ่งแต่ประโยชน์ของกลุ่มผู้ปกครองเพียงกลุ่มเดียว แตกต่างจากวิธีเผด็จการของพุทธทาสภิกขุที่เป็นเพียงวิธีการในการทำงาน ที่ถึงเป้าหมายในการพัฒนาและ

^{๒๕} อัญญา แกว่ทองกุล, “การศึกษาเปรียบเทียบ : การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางศาสนาในทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ และมหาตมะ กานธี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗), หน้า ๕๔.

^{๒๖} มรกต สิงห์แพทย์, “พุทธศาสนากับประชาธิปไตย งานวิจัยว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคในทัศนะของพระพุทธศาสนากับทัศนะประชาธิปไตย”, วารสารพุทธศาสนศึกษา ๒, (กรุงเทพมหานคร : มกราคม – เมษายน ๒๕๓๘) : ๖๔.

ประโยชน์ประชาชนในสังคมได้อย่างรวดเร็ว เพราะอำนาจเด็ดขาดอยู่ที่ผู้ปกครองที่มีธรรม โดยไม่ต้องมีความขัดแย้งกัน

สรุปความได้ว่า ความแตกต่างของการปกครองของเพลโตกับพุทธทาสภิกขุ คือ เพลโต มีรูปแบบการปกครองที่เป็นเผด็จการ ด้วยเพลโตสร้างทฤษฎีทางการเมืองขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาและให้ความสำคัญต่อชนชั้นผู้ปกครองเกินไป อาจเป็นเพราะแรงจูงใจและสิ่งแวดล้อมสมัยเยาว์วัยที่เกิดขึ้นในสังคมชั้นสูง โดยที่เพลโตมีความใฝ่ฝันที่จะเป็นนักปกครองด้วย จึงทำให้เราเห็นว่าวิธีการปกครองของเพลโตเป็นรูปแบบเผด็จการ ซึ่งแตกต่างจากวิธีการเผด็จการตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุที่เป็นวิธีการในการปฏิบัติงานเพื่อความรวดเร็วในการพัฒนาสังคม โดยให้อำนาจในการปกครองแก่ผู้ปกครองที่มีธรรม หรือธรรมราชาเพียงผู้เดียวเท่านั้น เพื่อประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้ง

๔.๓ ผู้ปกครอง

๔.๓.๑ ประเด็นที่เหมือนกัน

เพลโตและพุทธทาสภิกขุมีทัศนะที่เห็นตรงกันในเรื่องผู้ปกครอง คือ ผู้ปกครองเป็นผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่ในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชน ในทัศนะของเพลโต ผู้ปกครองในอุดมรัฐสำคัญที่สุด เพราะเป็นผู้ที่มีสำคัญต่อระบบสังคมการเมืองที่สุด สามารถกำหนดทิศทางและการดำเนินชีวิตของสังคม ประชาชนที่อยู่ใต้ปกครอง เป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ที่สุด ที่มีคุณธรรม ๔ ประการ คือ ความฉลาด ความยุติธรรม ความรู้จักประมาณ และความกล้าหาญ^{๒๓} ราชาปราชญ์ ไม่เพียงแต่เห็นแต่คุณธรรมความดีเท่านั้น แต่ต้องมีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับความดี ต้องมีองค์ประกอบบางอย่างบังคับบัญชาให้ดำเนินความดี^{๒๔} โดยต้องประกอบด้วยคุณสมบัติที่สำคัญอีก ๒ ประการคือ ๑) ผู้ปกครองในระดับสูงต้องทุ่มเททั้งร่างกายและเวลาอย่างเต็มที่อย่าง เป็นธรรม เพื่อจุดประสงค์ที่ยิ่งใหญ่คือการรักษาระเบียบแบบแผนในยุคปัจจุบันให้ดำรงอยู่ถึง

^{๒๓} พระสานนท์ จรณธมโม, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์และเปรียบเทียบทางแนวคิดการเมืองของเพลโตกับของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒.

^{๒๔} ปรีชา ช้างขวัญยืน, **อุดมรัฐ (The Republic)**, หน้า ๑๕.

อนาคต และ ๒) นักปกครองมีหน้าที่ใช้ปัญญาคิดค้นแสวงหาสังขธรรม กล่าวคือ นักปกครองจะต้องพยายามทำตนให้เข้าใจถึงสังขธรรมคือแบบแห่งความดีและแบบแห่งรัฐ เพื่อที่จะได้นำแบบแห่งความดีหรือสังขธรรมมาเป็นประโยชน์ในการปกครอง^{๒๕} ราชปราชญ์ต้องผ่านการคัดเลือกมาด้วยขั้นตอนการศึกษาที่รัฐเป็นผู้กำหนด และทำการควบคุมอย่างเข้มงวดมาตั้งแต่เริ่มต้น มีร่างกายที่แข็งแรง โดยต้องผ่านการคัดเลือกทางสายพันธุ์ด้วย เพราะเพลโตมีความเชื่อในเรื่องผลทางพันธุศาสตร์มาก และผลจากการเลี้ยงดูมีอิทธิพลต่อการสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ^{๒๖}

ผู้ปกครองที่สมบูรณ์แบบจะต้องปกครองโดยที่ไม่บังคับด้วยการใช้กฎหมาย เพลโตกำหนดให้ผู้ปกครองจะต้องไม่มีทรัพย์สินส่วนตัว อำนาจทางการเมืองการปกครอง กับทรัพย์สินสมบัติและเรื่องครอบครัวจะต้องแยกออกจากกันโดยเด็ดขาด เสียสละทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อประโยชน์สุขของประชาคม^{๒๗} เพราะทรัพย์สินส่วนตัวและครอบครัว เป็นตัวขัดขวางการทำหน้าที่เป็นนักปกครองที่ดี โดยที่ไม่ต้องพะวงกับสิ่งเหล่านี้ สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างยุติธรรมหรือปกครองรัฐได้อย่างสมบูรณ์^{๒๘} เพลโตเชื่อว่า ผู้ปกครองจะปกครองรัฐด้วยความเต็มใจหรือไม่ เมื่อได้รับหน้าที่ ก็ต้องทำหน้าที่ปกครองได้เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนในสังคม เปรียบเทียบได้กับนายแพทย์ที่ดูแลรักษาสุขภาพของคนไข้ด้วยศิลปะการแพทย์ ที่มีจุดประสงค์เพื่อรักษาไว้ซึ่งชีวิตและสุขภาพที่ดีของคนไข้ แพทย์ผู้นั้นยังเป็นแพทย์โดยไม่อาจเป็นอย่างอื่นได้ แม้ว่าจะรักษาคนไข้ด้วยการบังคับ และอาจรักษาโดยไม่ปฏิบัติตามใบสั่งแพทย์ หรือเขาจะจนหรือรวยก็ตาม^{๒๙} ดังนั้น สังคมที่ดีที่สุดตามทัศนะของเพลโต จึงหมายถึงรูปแบบที่ผู้ปกครอง มีความรู้และเชี่ยวชาญในการปกครองอย่างแท้จริง แม้ผู้ปกครองของจะลงโทษประชาชนบางคนด้วยการประหารและ

^{๒๕} พลศักดิ์ จิรไกรศิริ, ความคิดทางการเมืองตะวันตก, หน้า ๒๕.

^{๒๖} พระสานนท์ จรณมโม, การศึกษาเชิงวิเคราะห์และเปรียบเทียบแนวคิดทางการเมืองของเพลโตกับของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), หน้า ๑๒.

^{๒๗} ประยงค์ สุวรรณบุปผา, รัฐปรัชญาแนวคิดตะวันออก- ตะวันตก, หน้า ๓๘.

^{๒๘} พระชยากร ชยากโร (พุลสวัสดิ์), “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องสังคมอุดมคติในทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)”, หน้า ๑๗.

^{๒๙} วรินทร์ ฤกษ์มิตร, “การศึกษาว่าด้วยเรื่อง “รัฐบุรุษ” ของเพลโต”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓), หน้า ๑๑๓.

เนรเทศ เขากระทำต่างๆ เหล่านี้ด้วยความรู้ในการปกครองตามความยุติธรรมและผลประโยชน์ของ
รัฐแล้ว ผู้ปกครองเช่นนั้นย่อมได้ชื่อว่าเป็นรัฐบุรุษแท้ และรัฐของเขาก็เป็นรัฐที่ดีที่สุดในอุดมคติ
ด้วยเช่นกัน^{๓๔}

ทัศนะของพุทธทาสภิกขุ เห็นว่าผู้ปกครองเป็นสิ่งสำคัญ ถ้าคนดีเป็นผู้ปกครองสังคมทั้ง
ระบบก็จะดีไปด้วย^{๓๕} ผู้นำต้องมีความเข้มแข็ง มีปัญญา และซื่อสัตย์ เพราะการตัดสินใจของผู้นำ
เป็นสิ่งสำคัญ ชัมมิกสังคมนิยมขึ้นอยู่กับคุณธรรมของผู้ปกครอง ท่านเห็นว่าหลักทศพิธราชธรรม
เป็นหลักประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมกับผู้ปกครองในชัมมิกสังคมนิยมที่สุด พระเจ้าแผ่นดินต้อง
ประกอบด้วยธรรม^{๓๖} เรียกว่า “ธรรมราชา” เมื่อมีอำนาจในการปกครอง ต้องไม่คิดเห็นแก่ตัวเอง
ต้องคิดถึงแต่ประโยชน์ของสังคมซึ่งเป็นผู้มอบอำนาจให้แก่พระราช^{๓๗} โดยมีคุณสมบัติที่ต้อง
ปฏิบัติด้วยความดีงามมีความถูกต้อง มีความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย และสร้างประ โยชน์สุขให้กับ
ประชาชนได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับคุณสมบัติของผู้ปกครอง ๓ ข้อคือ^{๓๘} ๑) วิสุทธิ หรือด้าน
พฤติกรรม หลักการพระพุทธศาสนาจะต้องมีพฤติกรรมที่สร้างให้ผู้ได้ปกครองยอมรับด้วยความ
เต็มใจ แต่หากผู้ปกครองกระทำโดยไม่เต็มใจเนื่องจากผู้ปกครองขาดความเมตตาปราณี ๒) กรุณา
ในทางพระพุทธศาสนา ถือว่าผู้ปกครองจะต้องแสดงถึงเป็นผู้มีความกรุณาเป็นผู้ที่จะช่วยผู้อื่น
ตลอดเวลา เป็นผู้เสียสละเพื่อส่วนรวม มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยเฉพาะประชาชนที่ยังต้องการ
ความช่วยเหลือ ผู้ปกครองจะต้องใช้อำนาจที่มีอยู่เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนให้อยู่ดีกินดีมาก
ที่สุด และ ๓) มีความเคารพนับถือและเมตตากรุณาต่อกัน ในการให้คุณค่าต่อชีวิตของสรรพสัตว์

^{๓๔} Plato. **Plato : The Statesman**, Translate by J. B. Skemp, 2 ed. with introductory essay and
commentary, (London : Bristol Classical Press, 1987), p.194-195, อ้างใน วรินทร์ กฤษณมิตร, “การศึกษาว่า
ด้วยเรื่อง “รัฐบุรุษ” ของเพลโต”, หน้า ๑๑๓.

^{๓๕} พุทธทาสภิกขุ, ชัมมิกสังคมนิยม, หน้า ๔๕.

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๓.

^{๓๗} อ้างแล้ว, หน้า ๘๓.

^{๓๘} วิเชียร พงษ์ไพบูลย์, เปรียบเทียบแนวคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ และพระ
พรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), หน้า ๓๘.

ซึ่งอธิบายถึงท่าทีที่เราพึงมีต่อชีวิตในทุกรูปแบบ^{๓๕} ลักษณะของผู้ปกครองตามแนวคิด “ธัมมิกสังคมนิยม” จะไม่สนใจอภิปรายกลไกทางการเมือง เพราะทุกระบบจะดีหรือร้ายขึ้นอยู่กับผู้ใช้หรือผู้ดำเนินการ ตัวระบบเป็นแค่เครื่องมือ ถ้าผู้ใช้ระบบดี ก็ใช้ระบบไปในทางที่ดี แต่ถ้าผู้ใช้เลวก็ใช้ไปในทางที่เลว เพราะตัวระบบนั้นแท้จริงควบคุมใครหรือลงโทษใครไม่ได้ หากจะควบคุมหรือลงโทษ ก็ต้องมีบุคคลที่ใช้ระบบนั้นควบคุมลงโทษ^{๓๖} พุทธทาสภิกขุเห็นว่าผู้ปกครองที่ใช้วิธีการเผด็จการสามารถส่งผลทางปฏิบัติได้รวดเร็วกว่าวิธีการอย่างอื่น แต่เผด็จการของท่านมีธรรมกำกับอยู่ เป็นเผด็จการของคนดีมิใช่ทรราช มิใช่เผด็จการเพื่อกลุ่มตัวเอง หรือเผด็จการเพื่อความมั่นคงของรัฐ แต่เป็นเผด็จการเพื่อประโยชน์แก่ผู้อยู่ใต้ปกครอง พุทธทาสภิกขุเห็นว่าผู้ปกครองที่ธรรมเท่านั้นที่จะทราบว่า อะไรคือสิ่งที่ดีสำหรับผู้อยู่ใต้ปกครอง และควรทำอย่างไรควรจะทำอย่างไร เพื่อประโยชน์สุขของผู้อยู่ใต้ปกครอง^{๓๗}

ดังนั้น สรุปความได้ว่า เฟลโตและพุทธทาสภิกขุ มีแนวคิดต่อผู้ปกครองที่ดีเหมือนกันคือ ต้องการผู้ปกครองที่มีคุณธรรมคือมี ปัญญา ความกล้าหาญ การรู้จักประมาณ และความยุติธรรม และต้องมีสุขภาพที่แข็งแรงและจิตใจแจ่มใสเบิกบาน พุทธทาสภิกขุให้ความสำคัญกับผู้ปกครองที่มีศีลธรรม ผู้ปกครองที่ดีจะต้องประพฤติปฏิบัติตามหลักทศพิธราชธรรม และควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้เป็นที่น่าปรากฏและยอมรับของสาธารณะชน

๔.๓.๒ ประเด็นที่แตกต่างกัน

เฟลโตและพุทธทาสภิกขุ มีความแตกต่างในเรื่องวิธีการที่ได้มาซึ่งราชาปราชญ์และธรรมราชา กล่าวคือ เฟลโตใช้วิธีคัดเลือกราชาปราชญ์โดยระบบการศึกษา เพราะเฟลโตเชื่อว่าการศึกษจะสร้างคนให้เป็นนักปกครอง^{๓๘} แม้เฟลโตจะให้ความสำคัญกับการศึกษา แต่เฟลโตก็ยัง

^{๓๕} พุทธทาสภิกขุ, การเมืองคืออะไร หนทางรอดของมนุษย์คือธรรมิกสังคมนิยม, (นครศรีธรรมราช : แปลนโมทิฟ จำกัด, ๒๕๔๗.), หน้า ๔.

^{๓๖} ปรีชา ช้างขวัญยืน, ธรรมรัฐ – ธรรมราชา, หน้า ๒๑๒.

^{๓๗} ชลธิ์ ยังตรง, “ความคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ”, หน้า ๑๑๐.

เชื่อในความแตกต่างของมนุษย์โดยธรรมชาติ กล่าวคือ เมื่อผ่านการศึกษาครบทั้ง ๓ ระยะ ก็จะได้บุคคลที่มีคุณสมบัติที่จะเป็นราชาปราชญ์ ระบบการศึกษาของเพลโตจึงลักษณะที่แบ่งแยกประชาชน ตามธรรมชาติของแต่ละคน คือ พวกที่มีธรรมชาติรักการผลิตจะถูกคัดออกเมื่อจบการศึกษาระยะแรก เพื่อทำหน้าที่เป็นราษฎร พวกที่รักความกล้าหาญ ต้องการชื่อเสียงเกียรติยศ จะถูกจัดเป็นทหาร และผู้ที่รักความรู้ ซึ่งมีส่วนน้อย จะเป็นชนชั้นนักปกครอง ระบบการศึกษาของเพลโตจึงกลายเป็นกระบวนการแบ่งแยกชนชั้นของมนุษย์ไปโดยปริยาย และแนวคิดของเพลโตถูกวิจารณ์ว่าให้ความสำคัญกับชนชั้นปกครองจนเกินไป โดยต้องการกำหนดวิถีชีวิตให้แก่ผู้อื่น มีอุดมการณ์และมุ่งให้สังคมมนุษย์เป็นไปตามรูปแบบชีวิตที่ตนกำหนดขึ้นตามแนวปรัชญาของตนเอง ตามความเป็นจริงแล้ว สังคมการเมืองจะประสบความสำเร็จ และสมบูรณ์แบบใด ต้องอาศัยความร่วมมือประสานสอดคล้องจากพลเมืองของรัฐทุกฝ่าย คือทั้งตัวผู้ปกครอง และประชาชนผู้ถูกปกครอง และยังต้องสร้างแนวคิดใหม่มาเป็นกลไก แบบฉบับ มาตรฐาน อุดมการณ์ และแนวปฏิบัติในกิจการทางการเมืองเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินของชีวิตมนุษย์ต่อไปในอนาคตอีกด้วย^{๔๓}

พุทธทาสภิกขุ ที่มีพื้นฐานมาจากหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่ใช้วิธีการคัดเลือกธรรมราชาโดยอาศัยขบวนการทางสังคม ซึ่งมีประชาชนเป็นผู้คัดเลือกบุคคลที่มีความเหมาะสมกับตำแหน่งผู้ปกครอง โดยพิจารณาจากการมีธรรม ๓ ลักษณะ คือ ๑) ธรรมอันเป็นคุณสมบัติของผู้ปกครองที่ดี ได้แก่ ทศพิธราชธรรม ๒) ธรรมที่ใช้เป็นหลักในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น จักกวรรคิสูตรราชสังคหวัตถุ ๓) ธรรมที่ใช้เป็นหลักในการปกครอง คือ ธรรมาธิปไตย คือการปกครองโดยธรรม^{๔๔} การที่พุทธทาสภิกขุใช้วิธีนี้ในการคัดเลือกผู้ปกครอง เนื่องจากพื้นฐานที่มีพื้นฐานของพระพุทธศาสนาเชื่อว่า การเป็นผู้ปกครองมิใช่เป็นเพราะชาติกำเนิดที่เกิดมาในวรรณะกษัตริย์ การ

^{๔๓} ปานทิพย์ แซ่โล้ว, “การศึกษาเปรียบเทียบเชิงปรัชญา เรื่อง ชัมมิกราชาและราชาปราชญ์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒), หน้า ๕๐.

^{๔๔} พระสมปอง มนุชชาโต (วงษ์สะอาด), “การศึกษาเปรียบเทียบเกณฑ์ตัดสินความดีในปรัชญาของเพลโตกับพุทธปรัชญาเถรวาท”, หน้า ๑๓๑.

^{๔๕} ปานทิพย์ แซ่โล้ว, “การศึกษาเปรียบเทียบเชิงปรัชญา เรื่องชัมมิกราชาและราชาปราชญ์”, หน้า ๘๕.

เป็นผู้ปกครองใครก็ได้ หากเป็นผู้ที่มีคุณธรรมและได้รับการยอมรับเป็นที่ไว้วางใจจากประชาชน เพราะประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ การที่ประชาชนจะเลือกใครเข้ามาทำหน้าที่ในการใช้อำนาจนั้น สิ่งที่ประชาชนต้องคำนึงถึงก็คือ บุคคลนั้นๆ จะต้องเป็นผู้มีคุณธรรม ใช้ธรรมเป็นหลักในการปกครอง มิใช่อ้างตัวว่าเป็นตัวแทนของพระผู้เป็นเจ้า

สรุปความได้ว่า เพลโตและพุทธทาสภิกขุมีความเห็นที่แตกต่างกัน คือ กระบวนการและวิธีการที่จะได้มาซึ่งนักปกครองที่ดี เพลโตเน้นใช้ระบบของการศึกษาเป็นตัวคัดกรองราชปราชญ์ ส่วนพุทธภิกขุเน้นใช้กระบวนการที่มีมหาชนเป็นผู้คัดเลือก ผู้ปกครองที่ทรงไว้ศีลธรรม มีความเมตตากรุณาเป็นพื้นฐานมองเห็นประโยชน์ของประชาชนผู้อยู่ใต้ปกครองเป็นที่ตั้ง

๔.๔ รูปแบบการปกครอง

๔.๔.๑ ประเด็นที่เหมือนกัน

เพลโตยกย่องรูปแบบการปกครองที่ดีที่สุดคือ รูปแบบอภิชนาธิปไตย (Aristocracy)^{๔๕} ที่อำนาจอยู่ที่คนชนชั้นปกครองเพียงชนชั้นเดียว ซึ่งจะผลัดเปลี่ยนวาระกันขึ้นกันขึ้นทำหน้าที่เป็นราชปราชญ์ เป็นระบอบการปกครองการปกครองที่ใกล้เคียงอุดมรัฐ เป็นการปกครองของคนๆ เดียวที่ดีที่สุด ฉลาดที่สุด ซึ่งเป็นการปกครองโดยคนไม่กี่คนที่ดีที่สุด เพลโตเห็นข้อบกพร่องของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการปกครองโดยคนหมู่มาก ที่จะทำให้เกิดปัญหานำไปสู่ระบอบเผด็จการแบบทรราช โดยที่สาเหตุของความเสื่อมดังกล่าว เกิดจากความแตกแยกของหมู่ชนชั้นปกครองเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเสื่อมในทางสายเลือดของคนกลุ่มนี้ที่ทำลายความเหมาะสม

^{๔๕} เป็นการปกครองโดยยึดหลักคุณธรรมและความสามารถ มีจุดประสงค์เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนโดยรวม การปกครองแบบอภิชนาธิปไตยจึงเป็นการปกครองที่ดีกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับกรปกครองในรูปแบบทรราช แต่หากผู้ปกครองที่เป็นคนกลุ่มน้อยนี้หักเหจากเป้าหมายเพื่อสร้างประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นกับคนส่วนใหญ่ในสังคม ก็จะทำให้รูปแบบการปกครองโดยคนส่วนน้อย ที่มีเจตนารมณ์ที่ดี มีแนวโน้มที่จะกลายเป็นการปกครองในรูปแบบคณาธิปไตย, ดูรายละเอียดใน จักร์ พันธุ์เพ็ชร, ผศ.ดร., รัฐศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เคล็ดไทย, ๒๕๕๒.), หน้า ๗๘.

ของตนเอง และทำลายความมุ่งมั่นที่จะปกครอง รวมทั้งเกิดความขัดแย้งทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรม และการมีประชากรเพิ่มขึ้นด้วย^{๔๖}

พุทธทาสภิกขุ เห็นข้อบกพร่องของระบอบประชาธิปไตย ท่านกล่าวว่าระบอบประชาธิปไตยจะเป็นการเมืองที่ดีที่สุดต้องมีธรรมกำกับ^{๔๗} แต่ถ้าไม่ประกอบด้วยธรรมแล้วจะเป็นระบบที่เลวร้ายที่สุดกว่าระบบใด เพราะคนในปัจจุบันยังขาดธรรมะ ดังนั้น ระบบประชาธิปไตยไม่เหมาะที่จะนำมาใช้ เพราะเป็นระบอบที่ดีเกินไปที่จะนำมาใช้กับคนที่มีกิเลส^{๔๘} ประชาธิปไตยเสรีนิยมก็เปิดเสรีเต็มที่ แล้วไม่ได้จำกัดชั่วร้ายอะไร เสรีไปตามอำนาจของกิเลส กิเลสมันก็จะใช้เสรีภาพตามอำนาจของกิเลส แม้อุดมคติจะวาดไว้สวยงาม แต่ในทางปฏิบัตินั้นเป็นไปได้ปรัชญาหรือทฤษฎีต่างๆ ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ถ้าไม่ปฏิบัติตามธรรมะ ท่านจึงเสนอประชาธิปไตยแบบสังคมนิยมตามหลักแห่งพระศาสนา ซึ่งประกอบไปด้วยธรรมแล้วมีการดำเนินการอย่างเผด็จการตามแบบอย่างทศพิธราชธรรม^{๔๙} ซึ่งถ้าผู้ปกครองใช้อำนาจอย่างนี้จะไม่ทำให้สังคมเสียประโยชน์ ดังท่านกล่าวว่า “พระราชาที่มีทศพิธราชธรรมนั้น คือสังคมนิยมเต็มรูปแบบในรูปเผด็จการ ทำอะไรได้รวดเร็ว เช่นพระเจ้าอโศกหรือพระราชอื่นๆ อย่างพระเจ้ารามคำแหง นี่ไปดูเถอะเป็นเผด็จการหรือไม่เป็น แล้วได้กระทำกระทำอย่างพ่อแม่ลูกปกครองลูกอะไรเช่นนี้ นี่ควรจะกลับมาอีก จงอย่าได้อวดคึกคักไล่ไล่เสรีประชาธิปไตยอย่างตัวกูของกู”^{๕๐} ดังนั้น พื้นฐานของธัมมิกสังคมนิยมจึงตั้งอยู่บนความร่วมมือร่วมใจของสังคม ในการแก้ปัญหาซึ่งเกิดจากคนจำนวนมาก ที่มาอยู่กันเป็นสังคมโดยมีนักปกครองที่ดีมีศีลธรรม โดยมีศีลธรรมอยู่ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) หลักแห่งประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งครอบคลุมถึงเรื่องการเมือง เศรษฐกิจและ

^{๔๖} ทินพันธุ์ นาคะตะ, นักคิดผู้ยิ่งใหญ่ของโลก : ปรัชญาและทฤษฎีการเมือง, หน้า ๑๔.

^{๔๗} จรูญ สุภาพ, หลักรัฐศาสตร์ฉบับเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒.), หน้า ๒๖๕.

^{๔๘} อัญญาดา แก้วทองกุล, “การศึกษาเปรียบเทียบ การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางศาสนาในทางการเมืองตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ และมหาตมะ คานธี”, หน้า ๑๔๐.

^{๔๙} ปรีชา ช่างขวัญอิน, “ธัมมิกสังคมนิยม : ปรัชญาการเมืองของท่านพุทธทาสภิกขุ”, วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม- สิงหาคม ๒๕๓๗, หน้า ๔๒.

^{๕๐} พุทธทาสภิกขุ, ธัมมิกสังคมนิยม, หน้า ๖๕.

โครงสร้างทางสังคม ๒) หลักแห่งการควบคุมตัวเอง และความเมตตากรุณา ซึ่งควบคุมเรื่องความประพฤติส่วนตัว และ ๓) หลักแห่งความเคารพเมตตา ซึ่งกำหนดทำที่ถูกต้องต่อชีวิตในทุกรูปแบบ

ดังนั้น สรุปความได้ว่าเพลโต และพุทธทาสภิกขุ มีความเห็นที่เหมือนกัน คือ การปกครองที่ดีให้ถือตัวผู้ปกครองที่สมบูรณ์เป็นหลัก มีจุดมุ่งหมายของประโยชน์ของสังคมเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งสองท่านเห็นความบกพร่องของระบอบประชาธิปไตย โดยที่เพลโตเชื่อว่าคนเราไม่ได้ถูกสร้างมาให้ทัดเทียมกัน การปกครองหรือการเมืองเป็นศิลปะ ซึ่งคนจำนวนน้อยที่มีคุณสมบัติทางด้านความเฉลียวฉลาดเท่านั้นเรียนรู้ บุคคลหรือกลุ่มคนที่เรียนรู้และเข้าถึงศาสตร์แห่งการปกครองเท่านั้นจึงสมควรที่จะเป็นผู้ปกครอง เหมือนที่สนะพุทธทาสภิกขุเห็นว่า ระบบประชาธิปไตย เป็นระบบที่ส่งเสริมให้แต่ละคนทำตามกิเลสของตนอย่างเต็มที่ ทำให้เกิดการเอาเปรียบและการขัดแย้งกัน เพราะประเทศที่เป็นประชาธิปไตยก็เป็นประเทศทุนนิยมเสรีด้วย โดยที่ผลสำเร็จและความร่ำรวยจะตกอยู่กับคนส่วนน้อย คนส่วนใหญ่จะได้ส่วนแบ่งเพียงเล็กน้อย เพราะเป็นระบบที่ส่งเสริมให้ปัจเจกบุคคลกระทำตามความต้องการของตนเองอย่างเต็มที่และส่งเสริมทุนในการผลิต ก่อให้เกิดการแบ่งชนชั้นขึ้นคือชนชั้นนายทุนและชนชั้นกรรมาชีพ

ข. ประเด็นที่แตกต่างกัน

การที่เพลโตเชื่อมั่นในคัวราชาปราชญ์ เพราะเขาเห็นว่า นักปรัชญาเท่านั้นจึงมีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะเป็นผู้ปกครอง และนำความยุติธรรมมาสู่รัฐได้^{๕๑} ซึ่งแนวทางแก้ไขปัญหาก็ทำได้เพียงแค่การหยุดยั้งการเปลี่ยนแปลงทุกอย่าง แล้วก็กลับไปสู่การปกครองระบอบกษัตริย์เหมือนเดิม^{๕๒} ที่เรียกว่าระบอบอภิชนาธิปไตย ซึ่งเป็นระบอบที่อำนาจการปกครองยังคงมีอยู่แต่ในกลุ่มคนชนชั้นผู้ปกครองเพียงเท่านั้น ในประเด็นแสดงให้เห็นว่า แนวคิดของเพล

^{๕๑} สุชุม นวลสกุล, ทฤษฎีการเมืองสมัยโบราณและสมัยกลาง, หน้า ๓๗.

^{๕๒} ทินพันธุ์ นาคะตะ, นักคิดผู้ยิ่งใหญ่ของโลก : ปรัชญาและทฤษฎีการเมือง, หน้า ๑๒.

โตมีลักษณะที่จะเป็นพวกประโยชน์นิยม^{๕๓} (Utilitarianism) แต่แท้ที่จริงแล้วไม่ได้เป็นเช่นนั้น เพราะแนวคิดของกลุ่มประโยชน์นิยมมีหลักการคือเน้นความพึงพอใจ (Pleasure) เป็นความสุข แต่เพลโตเห็นว่าความพึงพอใจเป็นความสุขชั้นต่ำ และควบคุมไว้ไม่ให้มีมากเกินไป สิ่งที่เป็นประโยชน์หรือสิ่งที่ผู้ปกครอง หรือนักปราชญ์ต้องการมิใช่ความพึงพอใจ แต่ได้แก่ปัญญา ความจริง ความดีงาม และรัฐอุดมคติของเพลโตมีจุดมุ่งหมายเหล่านี้แก่ผู้ปกครอง^{๕๔} แตกต่างกับแนวคิดพุทธทาสภิกขุที่เน้นจุดมุ่งหมายของสังคมเป็นสิ่งสำคัญ จึงทำให้ท่านไม่ยึดติดกับวิธีการใดๆ เลย ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากวิธีการใดๆ หากสนองตอบต่อจุดมุ่งหมายของท่านได้แล้ว ท่านถือว่าเป็นวิธีการที่ใช้ได้หมด แต่อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบวิธีการต่างๆ แล้ว พุทธทาสภิกขุกลับเห็นว่าวิธีปฏิบัติงานแบบเผด็จการที่ประกอบด้วยธรรมสามารถให้ผลในทางปฏิบัติได้รวดเร็วกว่าวิธีการอย่างอื่น

ดังนั้น เพลโตและพุทธทาสภิกขุมีความเห็นที่ขัดแย้งในประเด็นของระบอบการปกครองคือ เพลโตนิยมระบอบอภิชนาธิปไตยที่อำนาจการปกครองอยู่ในกลุ่มชนชั้นผู้ปกครองเพียงชนชั้นเดียวซึ่งเป็นลักษณะของรูปแบบการปกครองแบบเผด็จการ แต่พุทธทาสภิกขุไม่เน้นระบอบการปกครองใด เพียงให้ผู้ปกครองที่มีธรรมเป็นผู้ปกครอง ใช้วิธีการทำงานแบบเผด็จการเพื่อความรวดเร็วในการพัฒนาบ้านเมือง เพื่อประโยชน์ของสังคม และประโยชน์สุขของผู้อยู่ใต้ปกครอง

๔.๕ สังคม

ก. ประเด็นที่เหมือนกัน

อุดมรัฐเป็นสังคมในอุดมคติที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมตามทัศนะของเพลโต คือมีการแบ่งงานกันทำ และแบ่งชนชั้นการปกครองตามความถนัด

^{๕๓} คำสอนที่ว่า คุณค่าหรือมูลค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งถูกกำหนดโดยการใช้ประโยชน์ซึ่งก็คืออำนาจในการสร้างความพอใจให้แก่ความจำเป็น และความต้องการของมนุษย์ชาติเท่านั้น, ดูรายละเอียดใน เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, *พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย*, หน้า ๑๕๔.

^{๕๔} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารประกอบการสอน *ชุดวิชาปรัชญาการเมือง* หน่วยที่ ๑ – ๓, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๒๗), หน้า ๕๔.

ตามธรรมชาติ ซึ่งเห็นเป็นความยุติธรรม ทำให้ความเป็นอยู่ของประชาชนในอุดมรัฐย่อมแตกต่างกันออกไป เฟลโตตระหนักเสมอก็คือพลังแตกแยกในสังคมอันเกิดจากปัญหาความขัดแย้งในเรื่องการครอบครองอำนาจและทรัพย์สิน ของฝ่ายมีและไม่มีของคนในสังคม^{๕๕} ถ้าเป็นรัฐที่สมบูรณ์แล้ว จะทำให้เสียดุลของคนในสังคม เป็นอันตรายที่ป้องกันยากมาก ชนชั้นราษฎรในอุดมรัฐเป็นกลุ่มชนชั้นมากที่สุดที่สามารถมีทรัพย์สินได้ เพราะกลุ่มคนเหล่านี้ตั้งอยู่ภายใต้พลังกระตุ้นของความยากจนหรือวิญญานภาคค้นหา ไม่สามารถกระทำอันใดได้โดยปราศจากทรัพย์สิน ซึ่งถือว่าเป็นแรงจูงใจ แต่ชนชั้นสูงสุดคือผู้พิทักษ์ชนและชนชั้นผู้ปกครองซึ่งมีอารมณและความอยากตกอยู่ภายใต้ภาควิญญานภาคน้ำใจ และภาคเหตุผลอันไม่มีทรัพย์สินส่วนตัวได้เลย ทรัพย์สินทั้งหมดของนักปกครองและผู้พิทักษ์ชนตกเป็นสมบัติส่วนกลาง ที่ทุกคนมีสิทธิใช้ร่วมกัน พวกเขาไม่มีบ้านหรือคฤหาสน์ส่วนตัว แต่อยู่ร่วมกันเหมือนทหารในค่ายพัก^{๕๖} ทานอาหารในโรงอาหารของรัฐ ครอบครองทรัพย์สินเป็นการส่วนตัวไม่ได้ ของใช้ที่จำเป็นทุกอย่างรัฐจะเป็นผู้กำหนดเองเกี่ยวกับกฎระเบียบทุกอย่าง ไม่ต้องรับผิดชอบแสวงหาปัจจัยในการดำรงชีวิต แต่จะไม่ให้มีเงินเกินความจำเป็นเด็ดขาด พวกเขาจะต้องได้รับการฝึกฝนให้รู้จักประมาณ ความพอดี ความกล้าหาญ และระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด^{๕๗} และทำหน้าที่ตามที่รัฐมอบหมายให้ดีที่สุด ส่วนชนชั้นผู้ผลิต เช่น ช่างฝีมือ พ่อค้าและเกษตรกรยังมีสิทธิในทรัพย์สินส่วนตัวและครอบครองโดยไม่ถูกกำหนดบังคับแต่อย่างใด การกฎระเบียบเกี่ยวกับทรัพย์สินถือว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งในอุดมรัฐ เพื่อจุดมุ่งหมายทางศีลธรรมของชนชั้นผู้ปกครองและทหารเป็นประการสำคัญ เพราะเป็นสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นจากค้นหาของบุคคล หรือปัจเจกนิยม ต้องมีการแย่งชิงอำนาจทางการเมือง และต้องการใช้อำนาจเพื่อขยายอำนาจทางสังคม และเศรษฐกิจหรือทรัพย์สินส่วนตัว ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งล่อใจและต้น

^{๕๕} พระสานนท์ จรณธมโม, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ และเปรียบเทียบแนวคิดทางการเมืองของเฟลโตกับของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)”, หน้า ๒๖.

^{๕๖} พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ปรัชญากรีก : บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก, หน้า ๑๘๗.

^{๕๗} พระมหาเวชยันต์ กิตติโสภโณ (แก้วพวง), “การปกครองแบบธรรมรัฐ แนวพุทธศาสนาเถรวาทกับการปกครองแบบอุดมรัฐของเฟลโต : การศึกษาเปรียบเทียบ”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๗๑.

ของการแข่งขันของผู้ปกครองอื่นๆ^{๕๘} นอกจากประเด็นของทรัพย์สินแล้ว นักปกครองและพิทักษ์ชนต้องใช้ชีวิตแบบคนในครอบครัวเดียวกัน ไม่อาจมีครอบครัวส่วนตัว พวกเขามีภรรยาเหมือนกัน แต่ภรรยาก็เป็นของกลางเช่นเดียวกับทรัพย์สิน เด็กที่เกิดมาตกเป็นภาระให้รัฐที่จะต้องเลี้ยงดู หญิงและชายจึงมีเวลาทำงานให้กับรัฐเต็มที่ อดมรัฐของเพลโตไม่ได้จำกัดสิทธิของสตรี ท่านต้องการให้สตรีมีความเสมอภาคเท่าเทียมชาย “การศึกษาที่สร้างบุรุษให้เป็นพิทักษ์ชนที่ดี จะสร้างสตรีให้เป็นพิทักษ์ชนที่ดีได้เช่นกัน”^{๕๙}

อดมรัฐ เรียกว่าเป็นลักษณะรูปแบบของ สังคมนิยม (Socialism) หมายถึงลัทธิหรือหลักการอย่างหนึ่ง ที่มีจุดมุ่งหมายที่จะให้ประโยชน์ในการที่มีสถาบันการปกครองตกอยู่กับสังคมหรือคนส่วนใหญ่ สังคมนิยมมีหลักการที่สำคัญคือ ให้สังคมมีความรับผิดชอบที่จะให้ความยุติธรรมและความเสมอภาคแก่บุคคลโดยทั่วไป ไม่ควรให้ประโยชน์ต่อบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และวัตถุประสงค์ที่ให้มนุษย์ได้รับประโยชน์จากการเท่าเทียมกันจากการผลิต ไม่ต้องคำนึงถึงสถานภาพของบุคคล และมีสิทธิพิเศษในระบบเศรษฐกิจ และได้รับส่วนแบ่งจากการผลิตมากกว่าสมาชิกอื่นๆ สังคมนิยมแบ่งออกเป็น ๓ จำพวกด้วยกัน คือดังนี้ ๑) สังคมนิยมอุดมคติ (Utopia Socialism) ๒) สังคมนิยมมาร์กซิสต์ (Maxism Socialism) และ ๓) สังคมนิยมประชาธิปไตย (Democratic Socialism) สังคมนิยมทั้ง ๓ จำพวกนี้มีลักษณะร่วมกันอย่างหนึ่ง คือการคัดค้านส่วนบุคคล สนับสนุนกรรมสิทธิ์ของชุมชน การกระจายอำนาจผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้กรรมสิทธิ์นั้นอย่างเป็นธรรม^{๖๐} สังคมนิยมทั้ง ๓ จำพวกมีข้อแตกต่างที่สำคัญ ดังนี้

๑. สังคมนิยมอุดมคติ (Utopia Socialism)

เป็นลัทธิที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการวาดภาพสังคมในอุดมคติที่พึงปรารถนา และเสนอแนะแนวทางปฏิบัติ เพื่อให้สังคมอุดมคตินั้นเป็นจริง แต่บางแนวคิดก็ไม่ได้

^{๕๘} พระสานนท์ จรรย์มโม, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ และเปรียบเทียบแนวคิดทางการเมืองของเพลโตกับของพระพุทธมฤณารณ์ (ป.อ.ปยุตโต)”, หน้า ๒๖.

^{๕๙} พระราชวรมณี (ประยูร ฐมมจิตโต), ปรัชญากรีก : บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก, หน้า ๑๘๗.

^{๖๐} ชัยอนันต์ สมุทวานิช, ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์ กับการเมืองไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๒๓), หน้า ๑๔๕.

เสนอแนวทางปฏิบัติไว้ ตัวอย่างของแนวคิดของสังคมนิยมได้แก่ ความคิดสังคมนิยมพระศรีอารีย ไตรภูมิพระร่วงที่เกี่ยวกับอตุตรกฐ สังคมยูโทเปีย (Utopia) ของทอมัส มอร์ เป็นต้น

๒. สังคมนิยมมาร์กซิสต์ (Maxism Socialism)

เป็นลัทธิหรือสังคมนิยมวิทยาศาสตร์ (Sceintific Socialism) นักคิดลัทธินี้ คือ คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) เป็นนักปรัชญาชาวเยอรมัน ลัทธินี้มีความคิดพื้นฐานคือ หลักวัตถุนิยมวิภาษวิธี (Dialectical Materialism) วัตถุนิยมประวัติศาสตร์ (Historical Materialism) และทฤษฎีค่าแรงงานและแรงงานส่วนเกิน (Labor Theory of Value and Surplus Value) มาร์กเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดจากการขัดแย้งและการต่อสู้ทางชนชั้น (Class conflict and Class struggle) โดยเริ่มต้นจากชนชั้นบุพพกาลที่มนุษย์ที่ยังไม่มีความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ วิวัฒนาการ มาตามลำดับจนถึงยุคสมัยปัจจุบัน เป็นสังคมทุนนิยมที่เป็นการต่อสู้ระหว่างชนชั้นทุนนิยม กับชนชั้นกรรมาชีพหรือผู้ใช้แรงงาน การเปลี่ยนแปลงจากสังคมทุนนิยมมาเป็นสังคมนิยม (Socialism) ต้องอาศัยการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพในยุคสังคมนิยม ปัจจัยการผลิตและกระบวนการการผลิต ต่างๆ เป็นกรรมสิทธิ์ของสังคมทั้งสิ้น และเมื่อกระบวนการผลิตถึงยุคแห่งความก้าวหน้าถึงจุดๆ หนึ่งรัฐจะสลายตัวไป (State will wither away) จะเข้าสู่สังคมคอมมิวนิสต์ในที่สุด ในยุคของสังคมนิยมบุคคลจะทำงานอย่างเต็มที่ และได้รับสิ่งต่างๆ จากผลงานของตน (Form each according to his ability, To each according to his work) สำหรับสังคมนิยมคอมมิวนิสต์นั้น มีหลักการว่า ทุกคนต้องทำงานตามความสามารถของเขา และได้รับสิ่งต่างๆ ตามความต้องการของเขา (Form each according to his ability, To each according to his need)

๓. สังคมนิยมประชาธิปไตย (Democratic Socialism)

เป็นลัทธิหรือแนวความคิดที่อยู่กึ่งกลางระหว่างสังคมนิยมอุดมคติ และสังคมนิยมมาร์กซิสต์ สังคมนิยมประชาธิปไตยมีพื้นฐานแนวคิดแบบสังคมนิยม และมีวิธีการต่อสู้เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายตามระบบและวิถีทางประชาธิปไตย ได้แก่ สังคมนิยมแบบเฟเบียน (Fabian Society) ในประเทศอังกฤษ สังคมนิยมประชาธิปไตยของคาร์ล เกาท์สกี (Karl Kautsky) สังคมนิยมประชาธิปไตยไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับวัตถุนิยมทางประวัติศาสตร์ (Labor Theory of Value) มากเท่าใดนัก แต่เน้นการแก้ปัญหาโดยสันติวิธีและค่อยเป็นค่อยไป สังคมนิยมประชาธิปไตยมีความ

เชื่อมั่นในระบบประชาธิปไตย และเชื่อว่าขั้นตอนการไปสู่สังคมนิยมสามารถบรรลุถึงได้โดยไม่ต้องอาศัยเผด็จการของชนชั้นกรรมาชีพ^{๖๑}

สังคมนิยมของเพลโต จึงเป็นลักษณะเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์แบบยุคคอมมิวนิสต์แบบดั้งเดิม (Primitive Communism) ได้แก่ คือคอมมิวนิสต์ในยุคดึกดำบรรพ์ ซึ่งอุตสาหกรรมยังไม่มี ยุคแบบดั้งเดิม เป็นสมัยที่มนุษย์ยังไม่เจริญนัก ไม่มีสมบัติส่วนตัว ไม่มีระบบครอบครัว ผลผลิตที่เกิดขึ้นถือเป็นของกลางของชุมชน เวลาต่อมาแล้วจึงมาเป็นยุคทาส ยุคศักดินา ยุคนายทุน และยุคสังคมนิยมแบบมาร์กซ์^{๖๒} รูปแบบของอุดมรัฐจึงเป็นสังคมนิยมอุดมคติที่มีความแตกต่างจากคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) และนักสังคมนิยมสมัยใหม่คนอื่นๆ ที่สร้างระบบคอมมิวนิสต์โดยมีจุดมุ่งหมายทางเศรษฐกิจเป็นประเด็นสำคัญ^{๖๓} เพลโตมีความเชื่อที่ว่า รัฐที่ไม่มีการจัดระบบการเมืองการปกครองแบบอุดมรัฐนี้เป็นรัฐที่ดีไม่ได้ เปรียบเหมือนกับร่างกายที่มีเชื้อโรค ดังนั้นร่างกายที่ดีไปมีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับคนที่มีร่างกายที่มีเชื้อโรคนั้น จะทำให้เชื้อโรคร้ายได้ เหตุนี้ระบบการเมืองในอุดมรัฐ จึงเป็นรัฐที่ปิดและตายตัวไม่เปิดสังคมนอกไปสู่โลกภายนอกได้^{๖๔} พุทธทาสภิกขุเชื่อว่าสังคมที่ดีต้องเป็น “สังคมนิยมที่ประกอบอยู่ด้วยธรรมเท่านั้นจึงจะช่วยโลกได้”^{๖๕} แนวคิดนี้เป็นมิติทางสังคมระบบจริยธรรม เน้นสำนึกและหน้าที่ต่อสังคมส่วนรวมอย่างมาก แทนที่จะติดอยู่จริยธรรมระดับปัจเจกบุคคล ท่านได้ขยายแนวความคิดนี้ว่า “ทุกคนเจียดประโยชน์ของตนตามแต่ละเจียดได้ เพื่อประโยชน์แก่สังคมและไม่กอบโกยส่วนเกิน ใครมีอำนาจและมีกำลัง ส่วนเกินผลิตได้ แต่ส่วนที่เหลือจากการที่ตนต้องกินต้องใช้ให้เป็นไปเพื่อเป็นประโยชน์แก่สังคม”^{๖๖} สังคมในอุดมคติที่พึงปรารถนาต้องมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ถูกต้อง อยู่

^{๖๑} ชัยอนันต์ สมุทวานิช, ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์ กับการเมืองไทย, หน้า ๑๔๖.

^{๖๒} มหาวิทยาลัยรามคำแหง, รัฐศาสตร์ทั่วไป (General Political Science), พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๒๑๕.

^{๖๓} ค่านวล คำมณี, ปรัชญาการเมือง, หน้า ๔.

^{๖๔} พระสานนท์ จรรย์มโม, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ และเปรียบเทียบแนวคิดทางการเมืองของเพลโตกับของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)”, หน้า ๒๘.

^{๖๕} พุทธทาสภิกขุ, ธรรมะกับการเมือง, หน้า ๑๒๐.

^{๖๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔.

บนพื้นฐานของธรรมะที่สอดคล้องและเกื้อกูลกันตามธรรมชาติ ให้คนที่แตกต่างทางฐานะและชนชั้นกันสามารถอยู่ด้วยกันได้ เช่นคนมั่งมีและยากจน นายจ้างกับลูกจ้าง โดยไม่ต้องใช้อำนาจหรือกฎหมาย ที่พลเมืองมีธรรมเป็นเครื่องกำกับ มีระบบศาสนา ศีลธรรม และประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นเชิงสร้างสรรค์ ระบบการศึกษาที่ถูกต้องจะสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีการสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลที่อยู่แวดล้อม และต้องมีระบบนิเวศวิทยาที่ถูกต้อง ซึ่งพุทธทาสภิกขุเสนอว่าควรจัดให้อยู่กันเป็นชุมชนเล็กๆ ไม่ควรอยู่กันเป็นมหานคร เพราะการเป็นมหานคร ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ อย่างมากมาย ทั้งปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และสุขภาพอนามัย^{๖๓}

พุทธทาสภิกขุ มองเห็นการเมืองระบบสังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์ในมุมมองของต้นเหตุที่เกิดระบบการปกครอง ว่าเป็นระบบของการเมืองที่ทำให้เกิดสังคมที่ประกอบด้วยความอาฆาตจองเวร โกรธแค้น น้อยเนื้อต่ำใจ ใช้กิเลสเข้าใส่กันระหว่างชนชั้นและนิยมแก้ไขปัญหาคด้วยความรุนแรง ซึ่งสาเหตุเหล่านี้เป็นผลจากการบีบคั้นจากระบบทุนนิยม จึงเป็นสังคมที่ไม่สมบูรณ์ แต่ก็ยังดีกว่าระบบประชาธิปไตยที่ผู้ปกครองไม่มีธรรมกำกับ เพราะสังคมนิยมยังมีกฎเกณฑ์ในตัวของมันเองและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม แม้จะนำไปใช้กับคนที่ไม่มีศีลธรรม ระบบนี้ก็ยังไม่ปลอดภัยกว่าระบบที่ไม่เห็นแก่ผู้อื่นด้วย^{๖๔} ดังนั้น ท่านจึงไม่ได้สนับสนุนระบบการเมืองระบบใดระบบหนึ่งในสมัยปัจจุบัน แต่ท่านเสนอว่าการที่จะแก้ปัญหาและข้อบกพร่องของระบบการเมืองต่างๆ โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางศาสนากับการเมืองระบบนั้นๆ คือแบบ “ธัมมิกสังคมนิยม” ตามแนวคิดทางการเมืองของท่าน^{๖๕}

ดังนั้น เราจึงสรุปความได้ว่า สังคมที่พึงปรารถนาตามแบบ “อุดมรัฐ” และสังคมแบบ “ธัมมิกสังคมนิยม” เป็นสังคมนิยมอุดมคติเหมือนกัน โดยทั้งสองท่านเห็นว่า เป็นแนวคิดที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นสังคมในอุดมคติที่พึงปรารถนา และเสนอแนะแนวทางปฏิบัติเพื่อให้สังคมอุดมคตินั้นเป็นจริง ซึ่งทั้งสองท่านเชื่อว่า ค้นหาคำถามและความเห็นแก่ตัวของ

^{๖๓} พระคุษฎี เมธังกุโร, การพัฒนาสังคมในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ, หน้า ๑๑-๑๒.

^{๖๔} พุทธทาสภิกขุ, ธัมมิกสังคมนิยม, หน้า ๕๖.

^{๖๕} อัญญดา แก้วทองกุล, “การศึกษาเปรียบเทียบ การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางศาสนาในทางการเมืองตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ และมหาตมะ คานธี”, หน้า ๑๕๐.

มนุษย์เป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาในสังคม จึงต้องให้คนในสังคมมีคุณธรรมกับธรรมะเป็นตัวควบคุมจิตใจ เสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์สุขของสังคมเป็นที่ตั้ง

ข. ประเด็นที่แตกต่างกัน

สังคมอุดมคติตามแนวคิดทางการเมืองของเพลโต เป็นลักษณะชุมชนแบบสังคมนิยม หรือคอมมิวนิสต์หมายถึงการไม่ให้มีทรัพย์สินเป็นของส่วนตัว ให้ทรัพย์สินทั้งหลายเป็นของกลาง หรือของสาธารณะ (Common ownership) คือประชาชนทั้งหมดไม่มีเป็นของส่วนตัว การกำหนดให้ทรัพย์สินเป็นของส่วนรวม เป็นลักษณะหนึ่งของชุมชนแบบคอมมิวนิสต์ ผลงานหรือผลผลิตจากการเป็นสมาชิกของชุมชนนั้น เหตุที่เพลโตกำหนดให้เลิกกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเพราะเห็นว่า เมื่อทุกคนไม่มีผลประโยชน์ในทรัพย์สิน การแก่งแย่งผลประโยชน์และการทุจริตคอร์รัปชันก็จะไม่มี พวกเขาจะตั้งใจทำงานอุทิศให้กับรัฐ โดยถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ทุกคนมุ่งไปสู่จุดหมายเดียวกัน^{๙๐} และเสียสละและมุ่งกระทำสิ่งต่างๆเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพราะแก่นแท้ของสังคมคือความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ไม่ใช่ปัจเจกบุคคลมารวมกันเท่านั้น ความโลภและความเห็นแก่ตัวเป็นรากฐานของปัญหาสังคม ไม่ว่าเราจะพยายามเปลี่ยนระบบของสังคมอย่างไรก็ตาม ถ้าเราไม่นำหลักจริยธรรมสังคมมาใช้กับตนเอง และสังคมแล้ว เราก็จะประสบความล้มเหลวในการแก้ปัญหา สังคมนั้นๆ ลัทธิคอมมิวนิสต์ของเพลโตมีลักษณะใช้กับชนชั้นปกครองระดับสูงเท่านั้น และไม่ใช่กับประชาชนที่เป็นคนจำนวนมาก นอกจากนั้นลัทธิคอมมิวนิสต์ของเพลโตไม่ได้มีความหมายอย่างเดียวกับลัทธิคอมมิวนิสต์ในปัจจุบัน^{๙๑}

แนวคิดเรื่องความเสมอภาคเป็นหลักการสำคัญของสังคมนิยม เนื่องจากสังคมนิยมแบบของตะวันตกนั้นเน้นกรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชนเป็นสำคัญ รัฐเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต มีการกระจายรายได้และผลผลิตอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกันให้มากที่สุด แต่ความเสมอภาคในทัศนะของพุทธทาสภิกขุมีความคิดแตกต่างจากความคิดสังคมนิยมแบบตะวันตก กล่าวคือ พุทธทาสภิกขุ

^{๙๐} พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ปรัชญากรีก : บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก, หน้า ๑๘๗.

^{๙๑} ไบรอัน อาร์. เนลสัน (Brian R. Nelson), ความคิดทางการเมืองแบบตะวันตก จากโสกราตีสถึงยุคอุดมการณ์, สมนึก ชูวีเชียร (ผู้แปล) จากเรื่อง Western Political Thought Form Socrates to the age of Ideology, (กรุงเทพมหานคร : แอลเอ็ม ครีเอชั่น แอนด์ พริ้นติ้ง จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๓๐.

มองความเสมอภาคในทางธรรม ที่เห็นทุกคนเสมอภาคกันในแง่ที่ว่าทุกคนเป็นเพื่อนเกิดแก่เจ็บตายด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น^{๓๒} พุทธทาสภิกขุไม่ได้เน้นย้ำเรื่องความเท่าเทียมกันทางฐานะและชนชั้น สังคมจะต้องมีความแตกต่างทางฐานะและชนชั้น คือจะต้องมีเศรษฐี จะต้องมีคนยากจน ต้องมีนายทุนต้องมีชนชั้นกรรมาชีพ แต่พุทธทาสภิกขุเห็นว่าการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ควรจะอยู่กันอย่างมีเมตตากรุณา เอื้อเพื่อเอื้อเผื่อต่อกัน มองเพื่อนมนุษย์เป็นเพื่อนเกิดแก่เจ็บตายด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น เป็นความสัมพันธ์ที่เต็มไปด้วยความรักต่อเพื่อนมนุษย์ ไม่สะสมส่วนเกิน คิดถึงแต่ประโยชน์ส่วนรวม มีความเอื้อเพื่อเอื้อเผื่อแก่กัน ระบบการเมืองมีแตกต่างระหว่างชนชั้น แต่ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นเต็มไปด้วยความเมตตากรุณาต่อกัน นายทุนรักกรรมกร กรรมกรรักนายทุน เศรษฐีรักคนยากจน คนยากจนรักเศรษฐี สังคมจะปราศจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ดังที่พุทธทาสภิกขุให้ความหมายของสังคมนิยม ว่า คือการคำนึงถึงส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังนั้นสังคมนิยมนั้นจึงเป็นหัวใจของศาสนาทุกศาสนา เฟลโดเชื่อว่าสังคมที่มีความยุติธรรมและเสมอภาค ต้องการแบ่งชนชั้นพลเมือง เพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบกันทำตามความถนัด หรือตามสมรรถภาพของบุคคล มีความสำคัญและมีบทบาทต่อสังคมไปคนละอย่าง ซึ่งแม้แต่ชนชั้นคนงานและช่างฝีมือก็จะได้รับการยกย่องงานในหน้าที่ของเขาเหล่านั้น ท่านเสนอทางออกของสังคมด้วยการจัดตั้งองค์กรแบบมีส่วนร่วมทางสังคม และรัฐจะต้องให้การศึกษากับคนในระบบการเมืองที่ดีและถูกต้อง เช่นเดียวกับพุทธทาสภิกขุที่เห็นว่า สังคมที่ดีหรือที่พึงปรารถนาต้องเป็นสังคมที่สอดคล้องสมดุลแบบธรรมชาติ เมื่อความสมดุลของธรรมชาตินี้ถูกคุกคามโดยมนุษย์ ที่เริ่มจากการกักตุนสิ่งของสำหรับตัวเองเกินความจำเป็น การกักตุนเช่นนี้ทำให้ผู้อื่นต้องเดือดร้อนขาดแคลน จะก่อให้เกิดปัญหาแข่งขันกัน จนเกิดการแบ่งเป็นชนชั้นขึ้น แทนที่ร่วมแรงร่วมใจกัน ซึ่งเป็นเฟลโดและพุทธทาสภิกขุมีความคิดทางการเมืองเป็นสังคมนิยมเหมือนกัน ที่ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในกรรมสิทธิ์ ซึ่งแตกต่างไปจากสังคมนิยมมาร์กซิสต์ที่ประกอบไปด้วยความขัดแย้งและความรุนแรงจากเรื่องระบบชนชั้นนายทุน และกรรมาชีพซึ่งเป็นสังคมที่ไม่สมบูรณ์

เพราะฉะนั้น สรุปความได้ว่า สังคมนิยมอุดมคติตามแบบของเฟลโด มีรูปแบบที่เป็นคอมมิวนิสต์แบบโบราณ ผลผลิตที่ได้ถือเป็นสิ่งสาธารณะ ที่เป็นการครอบครองกรรมสิทธิ์และ

^{๓๒} ชลธิ์ ยังตรง , “ความคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ” , หน้า ๑๔๓.

บริหารจัดการร่วมกัน ความเท่าเทียมและเสมอภาคคือการที่ทำงานตามหน้าที่ของตนตามชนชั้นนั้นๆ ซึ่งขัดแย้งกับแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ ที่ท่านเห็นว่า ทุกคนเท่าเทียมกันตั้งแต่เพราะเกิดเป็นมนุษย์เหมือนกัน แต่ความไม่เท่าเทียมคือผลกรรมของแต่ละคนที่ได้ทำขึ้น แนวคิดสังคมนิยมของพุทธทาสเป็นระบบบูรณาการที่มนุษย์ดำรงอยู่ด้วยดี คือ มนุษย์ ธรรมชาติและสังคมจะต้องเกื้อกูลกัน ซึ่งแตกต่างแนวคิดของกับเพลโตที่มุ่งแต่พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมเท่านั้น และมองมนุษย์แยกต่างหากจากธรรมชาติ โดยถือว่ามนุษย์เป็นผู้ที่จะพิชิตและครอบครองธรรมชาติได้ตามใจชอบ ซึ่งเป็นรากฐานของอารยะธรรมตะวันตกทุกแขนง และแนวคิดนี้เองที่ผลิตผลนี้เองได้ทำลายระบบบูรณาการที่ทำให้มนุษย์ดำรงอยู่ด้วยดี คือมนุษย์ ธรรมชาติ สังคมเป็นรากฐานความคิดที่ได้สร้างปัญหาให้กับสังคมมนุษย์มาจนถึงปัจจุบันนี้

ความแตกต่างลักษณะของสังคมนิยมระหว่างเพลโตกับสังคมนิยมมาร์กซิสต์ ก็คือ อุดมรัฐของเพลโตเป็นลักษณะเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์แบบยุคคอมมิวนิสต์แบบดั้งเดิม สร้างขึ้นมาเพื่อความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสังคมเป็นประเด็นสำคัญ แตกต่างจากแนวคิดของมาร์กซิสต์ ที่ให้ความสำคัญทางเศรษฐกิจมากกว่า และใช้วิธีการปกครองที่เข้มงวดกว่า ส่วนรัชมิกสังคมนิยมของพุทธทาสภิกขุ มีแนวคิดที่ขัดแย้งกับมาร์กซิสต์อย่างชัดเจน คือการต่อสู้ระหว่างชนชั้นทุนนิยมกับชนชั้นกรรมาชีพหรือผู้ใช้แรงงาน การเปลี่ยนแปลงต้องอาศัยการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ โดยวิธีการที่รุนแรง

๔.๖ จุดเด่นและจุดด้อยของแนวคิดทางการเมือง

จากการศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดทางการเมืองของเพลโตและพุทธทาสภิกขุ พบว่ามีจุดเด่นและจุดด้อยของแนวคิด ดังนี้

๔.๖.๑ จุดเด่นแนวคิดทางการเมือง

๑) เพลโตและพุทธทาสภิกขุ มีแนวคิดทางการเมืองที่มองสังคมและแก้ไขปัญหาของสังคมแบบพัฒนาการ คือสังคมต้องประกอบอยู่ด้วยธรรม และเป็นมิติใหม่ที่เป็นระบบจริยธรรมทางสังคม โดยการประยุกต์ใช้หลักคุณธรรมและธรรมเท่านั้นที่จะช่วยโลกได้ และสังคมที่ดีในทัศนะของเพลโตคือสังคมที่อยู่กันอย่างสัมพันธ์กัน และสังคมที่ดีตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ คือสังคมที่มีรากฐานทางศาสนา เช่นสังคมของพระสงฆ์เป็นตัวอย่าง

๒) สังคมนิยมแบบ “อุตมรัฐ” ของเพลโต และ “ธัมมิกสังคมนิยม” ของพุทธทาสภิกขุ ต่างให้ความสำคัญต่อปัจเจกชนบุคคลไปจนถึงสังคมหรือชุมชนเช่นกัน และเน้นการเสียสละส่วนตัวบางประการเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม ได้แก่การเจียดจ่ายแก่สังคม เพื่อให้มนุษย์ลดความเห็นแก่ตัว

๔.๖.๒ จุดด้อยของแนวคิดทางการเมือง

๑) แนวคิดทางการเมืองของเพลโต มิได้มีรากฐานมาจากโลกแห่งความเป็นจริง คือเกิดจากความเชื่อของคนที่ว่า ความจริงนั้นอาจค้นพบได้จากการแสวงหาสาระสำคัญของสิ่งต่างๆ ในลักษณะที่เป็นนามธรรมหรืออุดมคติ รัฐในอุดมคติของเขาจึงเกิดขึ้นมาจากการใช้ความพยายามในการเข้าถึงภาพลักษณ์ของความเห็นในอุดมคติ โดยการใช้การศึกษาแบบอุปมาน (Deductive) หรือลงความเห็นแบบตรรกะ และวิภาษวิธี (Dialectic) หรือการโต้แย้งด้วยเหตุผล ความรู้ซึ่งเขาถือว่าเป็นจริงอยู่ชั่วนิรันดร์ จะถ่ายทอดกันได้เฉพาะหมู่ชนปราชญ์เพียงไม่กี่คนเท่านั้น ซึ่งพิสูจน์กันไม่ได้ จึงไม่ใช่ความรู้แบบวิทยาศาสตร์ที่ถือว่าเป็นจริงอยู่ชั่วคราวและถ่ายทอดสู่กันได้ทั่วไป (Intersubjectively transmittable)^{๗๓} ทฤษฎีของเขาจึงถูกนำมาใช้เพื่อสนับสนุนความเชื่อ หรือนำมาวิเคราะห์แนวโน้มต่างๆ และสร้างระบบการเมืองกับเป้าหมายทางการเมืองใหม่ๆ สำหรับเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายให้แก่สังคม รวมทั้งการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ อาจกล่าวได้ว่าทฤษฎีของเพลโตเป็นสิ่งที่มียูในด้านการคิดเท่านั้น ไม่มีอยู่ในโลกแห่งความจริง อุดมรัฐของเขาไม่ได้เกิดจากการสังเกตการณ์ในเชิงประจักษ์ ถึงแม้ว่าเขาจะอ้างอิงประวัติศาสตร์อยู่บ้างก็ตาม ความรู้ที่ได้มาจึงพิสูจน์ไม่ได้ว่าจริงหรือเท็จ

๒) พุทธทาสภิกขุ ได้ยืนยันถึงหลักการที่ยอมรับเพียงด้านเดียว คือเรื่องแนวคิดเผด็จการโดยธรรม หรือธัมมิกสังคมนิยมที่ดูเป็นจุดด้อยที่พุทธทาสภิกขุมีอยู่ในระบบแนวคิดทางการเมือง เนื่องจากท่านอยู่ในกรอบแนวคิดของพระพุทธศาสนาแต่ยอมรับเหตุผลและแนวทางเป็นเอกเทศ หมายถึงท่านยอมรับเพียงหลักการเดียวในสองด้านที่มีอยู่ทำให้ประเด็นที่ท่านไม่ยอมรับคือเรื่อง

^{๗๓} Arnold Brecht, **Political Theory : The Foundations of Twentieth Century Political Thought**, (Princeton : Princkton University Press, 1967), pp. 106, 114 ff., ดูรายละเอียดใน ทินพันธุ์ นาคะตะ, **นักคิดผู้ยิ่งใหญ่ของโลก : ปรัชญาและทฤษฎีการเมือง**, หน้า ๑๕.

ประชาธิปไตยแบบคนหมู่มาก จึงเป็นจุดด้อยที่มีอยู่ในแนวคิดทางการเมืองของท่าน^{๓๔} นอกจากนั้น ก็มีความเป็นอุดมคติมากเกินไปของแนวคิดที่บางครั้งแม้จะฟังดูดี แต่ในแง่ปฏิบัติที่ไม่อาจเป็นไปได้เลยเช่น เรื่องเผด็จการโดยธรรม โดยการปกครองเพียงคนๆ เดียว ซึ่งในโลกแห่งความเป็นจริงแล้วคนประเภทนี้หายากมาก

เพราะฉะนั้น สรุปได้ว่าแนวคิดทางการเมืองทางการเมืองของเพลโตและพุทธทาสภิกขุ มีจุดเด่นที่มีแนวคิดทางการเมืองที่มองสังคมและแก้ไขปัญหาของสังคมแบบพัฒนาการ คือสังคมต้องประกอบอยู่ด้วยธรรม และให้ความสำคัญต่อปัจเจกชนบุคคลไปจนถึงสังคมหรือชุมชน และเน้นการเสียสละส่วนตัวเองประการเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม ของเพลโตเป็นสิ่งที่อยู่ในด้านความคิดเท่านั้น ไม่มีอยู่ในโลกแห่งความจริง อุดมรัฐของเขาไม่ได้เกิดจากการสังเกตการณ์ในเชิงประจักษ์ เป็นอุดมคติมากเกินไป และเป็นแค่การโต้แย้งด้วยเหตุผล ที่สำคัญเป็นคิดที่สร้างขึ้นเพื่อให้ความสำคัญกับหมู่มนุษย์ในชนชั้นปกครองเพียงกลุ่มเดียว จุดด้อยของพุทธทาสภิกขุ ท่านยืนยันถึงวิธีการปกครองโดยใช้วิธีการเผด็จการเพียงอย่างเดียว โดยการปกครองเพียงคนๆ เดียว ซึ่งในโลกแห่งความเป็นจริงแล้วคนประเภทนี้หายากมาก

^{๓๔} วิเชียร พงษ์ไพบูลย์, “ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ กับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)”, หน้า ๑๒๖.

๔.๗ สรุปการศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาการเมืองของเพลโตกับแนวคิด

ทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ

จากการศึกษาเปรียบเทียบการศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาการเมืองของเพลโตกับแนวคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุในประเด็นต่างๆ ตามที่เสนอไปแล้วนั้น สรุปความทั้งหมดเป็นตารางเปรียบเทียบได้ดังนี้

ปรัชญาการเมืองของเพลโตกับแนวคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ	
ประเด็นที่เหมือนกัน	ประเด็นที่แตกต่างกัน
๑. แนวคิดทางการเมือง : แนวคิดทางการเมืองของเพลโตและพุทธทาสภิกขุ มีจุดหมายทางการเมืองที่เหมือนกันคือสังคมที่ดีงาม ใช้คุณธรรมและศีลธรรมเป็นรากฐานและตัวกำหนดคุณค่าของคนในสังคม และใช้ชีวิตที่สอดคล้องสมมูลกับธรรมชาติและอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ตามธรรมชาติ	๑.แนวคิดทางการเมือง : ปรัชญาการเมืองของเพลโต ไม่ได้มีรากฐานมาจากโลกแห่งความเป็นจริง ใช้การศึกษาวิเคราะห์แบบอุปมาน และวิภาษวิธีคือการโต้แย้งด้วยเหตุผลซึ่งพิสูจน์กันไม่ได้ ไม่ใช่ความรู้แบบวิทยาศาสตร์ถ่ายทอดกันได้เฉพาะในหมู่นักปราชญ์เท่านั้น การกำหนดคุณค่าของมนุษย์ การแบ่งชนชั้นตามทัศนะของเพลโตเชื่อถือไม่ได้ เป็นสังคมที่ตายตัว มีลักษณะเป็นการควบคุมบังคับมากกว่า ส่วนพุทธทาสภิกขุ ต้องการให้สังคมอยู่กันแบบสอดคล้องแบบธรรมชาติตามความเป็นจริง เน้นการสอนให้มนุษย์รู้จักเสียสละแบ่งปัน และไม่ให้อีกคนหนึ่งเกินกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ที่สอดคล้องเกื้อกูลกับธรรมชาติ การผลิตไม่ทำลายความสมดุลของธรรมชาติ การบริโภคก็มุ่งบริโภคโดยรู้จักโดยความประมาณ แบ่งปันเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

๒. การปกครอง : การปกครองที่ให้ความสำคัญกับผู้ปกครอง ที่สำคัญสูงสุดในสังคม ราชปราชญ์ เป็นผู้ปกครองที่มีคุณธรรม และสติปัญญา เป็นมันสมองของสังคม และเป็นผู้กำหนดการดำเนินชีวิตของคนในสังคม พุทธทาสภิกขุเชื่อว่า ธรรมราชา ทำทุกอย่างเพื่อประโยชน์ของสังคม มีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดในการตัดสินใจ ทำให้สังคมพัฒนาได้เร็วขึ้น ประชาชนได้รับประโยชน์รวดเร็วขึ้น	๒. การปกครอง : ความแตกต่างของการปกครองของเพลโต กับพุทธทาสภิกขุ คือ เพลโตมีรูปแบบการปกครองที่เป็นเผด็จการ อำนาจและความสำคัญอยู่ที่ชนชั้นผู้ปกครองเพียงอย่างเดียว เป็นรูปแบบการปกครองแบบเผด็จการ พุทธทาสภิกขุใช้วิธีเผด็จการ ในการปฏิบัติงานเพื่อความรวดเร็วในการพัฒนาสังคม การเมือง โดยให้อำนาจในการปกครองแก่ผู้ปกครองที่มีธรรม หรือธรรมราชาเพียงผู้เดียวตัดสินใจเท่านั้น มีประโยชน์สุขของประชาชนในสังคมเป็นที่ตั้ง
๓. ผู้ปกครอง : ผู้ปกครองมีคุณธรรมคือมีปัญญา ความกล้าหาญ รู้จักประมาณ และความยุติธรรม และต้องมีสุขภาพที่แข็งแรงและจิตใจแจ่มใสเบิกบาน พุทธทาสภิกขุให้ความสำคัญกับผู้ปกครอง ที่มีศีลธรรม ผู้ปกครองที่ดีจะต้องประพฤติปฏิบัติ ตามหลักทศพิธราชธรรม และควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้เป็นที่น่าเชื่อถือ และยอมรับของสาธารณะชน	๓. ผู้ปกครอง : เพลโตใช้ กระบวนการทางการศึกษาคัดเลือกผู้ที่จะมาซึ่งนักปกครองที่ดี หรือราชปราชญ์ ส่วนพุทธภิกขุเน้นใช้กระบวนการที่มีมหาชนเป็นผู้คัดเลือกและมอบอำนาจให้ ผู้ปกครองที่ทรงไว้ศีลธรรม มองเห็นประโยชน์ของประชาชนผู้อยู่ใต้ปกครองเป็นที่ตั้ง

๔. รูปแบบการปกครอง : เพลโต และพุทธทาสภิกขุ มีความเห็นที่เหมือนกัน คือ การปกครองที่ดี ให้ถือตัวผู้ปกครองที่สมบูรณ์เป็นหลัก ไม่ยอมรับระบอบประชาธิปไตย เพลโตเชื่อว่า คนเราไม่ได้ถูกสร้างมาให้ทัดเทียมกัน การปกครองหรือการเมืองเป็นศิลปะ ซึ่งคนจำนวนน้อยที่มีคุณสมบัติทางด้านความเฉลียวฉลาดเท่านั้นเรียนรู้ พุทธทาสภิกขุเห็นว่า ระบบประชาธิปไตย เป็นระบบที่ส่งเสริมให้แต่ละคนทำตามกิเลสของตนอย่างเต็มที่ ทำให้เกิดการเอาเปรียบและการขัดแย้งกัน โดยที่ผลสำเร็จและความร่ำรวยจะตกอยู่กับคนส่วนน้อย เพราะเป็นระบบที่ส่งเสริมให้ปัจเจกบุคคลกระทำตามความต้องการของตนเองอย่างเต็มที่ และก่อให้เกิดการแบ่งชนชั้นขึ้นคือชนชั้นนายทุนและชนชั้นกรรมาชีพ	๔. รูปแบบการปกครอง : เพลโตนิยมระบอบอภิชนาธิปไตยที่ใกล้เคียงกับการปกครองในอุดมรัฐ เพราะอำนาจการปกครองอยู่ในกลุ่มชนชั้นผู้ปกครองเพียงชนชั้นเดียว ซึ่งเป็นลักษณะของรูปแบบการปกครองแบบเผด็จการ พุทธทาสภิกขุไม่เน้นระบอบการปกครองใด เพียงให้ผู้ปกครองที่มีธรรมเป็นผู้ปกครอง ใช้วิธีการปฏิบัติงานแบบเผด็จการ ที่ไม่ใช่เพื่อกลุ่มของตนเอง แต่เป็นเผด็จการโดยธรรมในการเร่งรัดพัฒนาบ้านเมือง เพื่อประโยชน์ของสังคม
๕. สังคม : เป็นสังคมนิยมอุดมคติ ที่มีวัตถุประสงค์เหมือนกันคือ มีความเท่าเทียมและเสมอภาค เพื่อที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขอย่างแท้จริง พุทธทาสภิกขุเห็นว่าสังคมที่ดี	๕. สังคม : สังคมนิยมอุดมคติตามแบบของเพลโต มีรูปแบบที่เป็นคอมมิวนิสต์แบบโบราณ ที่เป็นการครอบครองกรรมสิทธิ์และบริหารจัดการร่วมกัน ความเท่าเทียมและเสมอภาคคือการทำงานตามหน้าที่ของตนตามชนชั้นนั้นๆ พุทธทาสภิกขุเห็นว่า

การมองว่าทุกคนเป็นเสมือนเพื่อนเกิดแก่เจ็บตาย ควรจะอยู่ด้วยกันอย่างมีเมตตา กรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน เป็นความสัมพันธ์ที่เต็มไปด้วยความรักต่อเพื่อนมนุษย์ และไม่ทำลายธรรมชาติ	ทุกคนเท่าเทียมกันตั้งแต่เพราะเกิดเป็นมนุษย์เหมือนกัน แต่ความไม่เท่าเทียมคือผลกรรมของแต่ละคนที่ได้กระทำขึ้น แนวคิดสังคมนิยมของพุทธทาสเป็นระบบบูรณาการ คือ มนุษย์ ธรรมชาติและสังคมจะต้องเกี่ยวเนื่องกัน แตกต่างแนวคิดของกับเพลโตที่มุ่งแต่พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมเท่านั้น มองมนุษย์แยกต่างหากจากธรรมชาติ ถือว่ามนุษย์เป็นผู้ที่จะพิชิตและครอบครองธรรมชาติ ความแตกต่างลักษณะของสังคมนิยมระหว่างเพลโตกับสังคมนิยมมาร์กซิสต์ ก็คือ อุดมรัฐของเพลโตเป็นลักษณะเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์แบบยุคคอมมิวนิสต์แบบดั้งเดิม สร้างขึ้นมาเพื่อความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสังคมเป็นประเด็นสำคัญ แตกต่างจากแนวคิดของมาร์กซิสต์ ที่ให้ความสำคัญทางผลผลิตกับเศรษฐกิจมากกว่า และใช้วิธีการปกครองที่เข้มงวดกว่า ชัมมิกสังคมนิยมของพุทธทาสิกฤษุ ขัดแย้งกับมาร์กซิสต์อย่างชัดเจน คือเป็นการต่อสู้ระหว่างชนชั้นทุนนิยม กับชนชั้นกรรมาชีพหรือผู้ใช้แรงงาน การเปลี่ยนแปลงต้องอาศัยการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพโดยวิธีการที่รุนแรง
---	--

จุดเด่นและจุดด้อยปรัชญาการเมืองของเพลโต กับแนวคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ	
จุดเด่น	จุดด้อย
๑) เพลโตและพุทธทาสภิกขุ มีแนวคิดทางการเมืองที่มองเห็นสังคมและแก้ไขปัญหาของสังคมแบบพัฒนาการ คือสังคมต้องประกอบอยู่ด้วยธรรม และเป็นมิติใหม่ที่เป็นระบบจริยธรรมทางสังคม โดยการประยุกต์ใช้หลักคุณธรรมและธรรมเท่านั้นที่จะช่วยโลกได้ และสังคมที่ดีในทัศนะของเพลโตคือสังคมที่อยู่กันอย่างสัมพันธ์กัน และสังคมที่ดีตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ คือสังคมที่มีรากฐานทางศาสนา เช่น สังคมของพระสงฆ์เป็นตัวอย่าง ๒) สังคมนิยมแบบ “อุดมรัฐ” ของเพลโต และ “ธัมมิกสังคมนิยม” ของพุทธทาสภิกขุ ต่างให้ความสำคัญต่อปัจเจกชนบุคคลไปจนถึงสังคมหรือชุมชนเช่นกัน และเน้นการเสียสละส่วนตัวเอง ประการเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมได้แก่การเจียดจ่ายแก่สังคม เพื่อให้มนุษย์ลดความเห็นแก่ตัว	๑) ทฤษฎีการเมืองของเพลโต เกิดขึ้นจากการใช้ความคิดเอาเอง ไม่ได้มีรากฐานมาจากโลกแห่งความเป็นจริง รัฐในอุดมคติของเขาจึงเกิดขึ้นมาจากการใช้ความพยายามในการเข้าถึงภาพลักษณ์ของความเห็นในอุดมคติ โดยการใช้การศึกษาแบบอุปมาน (Deductive) หรือลงความเห็นแบบตรรกะและวิภาษวิธี (Dialectic) หรือการโต้แย้งด้วยเหตุผล ความรู้จะถ่ายทอดกันได้เฉพาะหมู่นักปราชญ์เพียงไม่กี่คนเท่านั้น ซึ่งพิสูจน์กันไม่ได้ จึงไม่ใช่ความรู้แบบวิทยาศาสตร์ ทฤษฎีของเขาจึงถูกนำมาใช้เพื่อสนับสนุนความเชื่อ หรือนำมาวิเคราะห์แนวโน้มต่างๆ และสร้างระบบการเมืองกับเป้าหมายทางการเมืองใหม่ๆ อาจกล่าวได้ว่าทฤษฎีของเพลโตเป็นสิ่งที่มียูอยู่ในด้านความคิดเท่านั้น ไม่มีอยู่ในโลกแห่งความจริง ความรู้ที่ได้มาจึงพิสูจน์ไม่ได้ว่าจริงหรือเท็จ ๒) พุทธทาสภิกขุ มีหลักการที่ยอมรับเพียงด้านเดียว คือเรื่องแนวคิดเผด็จการโดยธรรมหรือธัมมิกสังคมนิยมที่ดูเป็นจุดด้อยที่พุทธทาสภิกขุมียูอยู่ในระบบแนวคิดทางการเมืองคือ ท่านไม่ยอมรับคือเรื่องประชาธิปไตยแบบคนหมู่มาก และแนวคิดทางการเมืองของท่าน มีความเป็นอุดมคติมากเกินไปปฏิบัติที่เป็นเรื่องยากในสมัยปัจจุบัน

